Kulturně společenský časopis
2001 • 11
na internetu

DOBRÁ ADRESA

Z obsahu

Vladimír Novotný: Spisovatel bez ceny – spisovatel bezcenný?

Honza Petružela: ...příští vlna je next wave ... 2001

Petr Jiška: Milan Grygar

Časopis vychází s laskavou podporou MK ČR

Obsah:

O čem se (ne)mluví

Vladimír Novotný: **Spisovatel bez ceny – spisovatel bezcenný?** (4)

Jakub Šofar: **Tajný seznam VIII.** (8)

Karel Lišaj: **Naštvaný esejek poosmé... O těch, co žijí** (10)

Rozhovor

Pomoci vnuknout život, rozhovor s W. Kühnem (12)

Hudba

Petr Novotný: **Načeva fontanela ztanečněla** (16)

Jakub Šofar: **Cizelované drby** (18)

Média

Miroslav Cingl: **Kniha, o níž stojí za to mluvit** (20)

Josef Látek: **His Voice** (24)

Cesta na jihozápad I.

Tomáš Koloc: **Švýcarsko je především** (26)

Divadlo a film

Honza Petružela: **...příští vlna je next wave ... 2001** (28)

Martin Belásek: **Babí léto** (34)

Petr Boháč: **Spectaculo interesse** (36)

Výtvarné umění

Petr Jiška: **Milan Grygar – Obraz a barva** (38)

Literatura a historie

Pavel Voňka: **Klídek s kapkou vzruchu** (40)

Štefan Švec: **Juj...** (42)

Martin Groman: **Místo pro Charlottu...** (46)

Podobrazník

Honza Hanzl: **Prokletý** (50)

\+

Příloha

Den poezie (51)

NOVÁ NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenese přímo na příslušné stránky. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenese přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah). Klepnutí na nadpis článku nebo na nadpis části článku (básně, povídky...) Vám zvětší první sloupec s textem článku přes celou šířku okna. Klepnutí na poslední řádek sloupce Vás přenese na začátek dalšího. Klepnutím na poslední řádky článku (většinou je to podpis) Vám zmenší celou dvoustranu na velikost okna. Klepnutím na komentované obrázky se Vám zvětší příslušný komentář a klepnutí na něj Vám zase zmenší celou dvoustranu na velikost okna.

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

Na titulní stránce: Wolfgang Kühn (viz rozhovor na str. 12), foto Kateřina Rudčenková

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 11, ročník 2. E-mail: dobraadresa@first-net.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Redakce: Miroslav Cingl, Martin Groman, Jan Los, Vladimír Novotný, Jan Petružela, Kateřina Rudčenková, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou MK ČR. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

Naši milí,

Dobrá adresa se nám tentokrát rozrostla do nečekaných rozměrů. Připravili jsme pro vás jednoduše článků, že by se z toho jeden zbláznil. Klidně si tedy toto číslo prohlížejte dva, případně se zformujte do větších čtenářských skupinek.

Takže co vás čeká... Vladimír Novotný píše o letošních Státních cenách za literaturu, události to horce aktuální. Karel Lišaj se zmátořil a přišel s dalšími dvěma Naštvanými esejky – dnes vám nabízíme první z nich. Jakub Šofar připravil svůj tradiční Seznam a ještě tradičnější bazarové okénko. Mirek Cingl se věnuje krutému světu médií v recenzi knihy Tíha Olova. A tak bych mohl pokračovat...

...A co by ne: Nabitá je rubrika Divadlo a film (s hodnocením hned dvou divadelních festivalů), Tomáš Koloc zahajuje svůj seriál reportáží z cesty po Švýcarsku, čeká vás ohromná příloha Den poezie, kterou poskládal dohromady Viki Shock (já jsem mu v tom pomáhal!), Petr Novotný píše o optimistické desce Moniky Načevy, Pavel Voňka o lehce erotické sbírce Jaroslava Kovandy, Martin Groman o těžce zkoušené Charlottě Masarykové... a dobře, víc už pokračovat nebudu. Všechno najdete v obsahu. ...Jo, Katka Rudčenková udělala pro znalce rakouské literatury rozhovor s Wolfgangem Khunem, Petr Jiška byl na výstavě Milana Grygara v Litoměřicích, já sám jsem si přečetl... no nic, tak už opravdu konec, no. Těším se nashledanou v prosinci.

Štefan Švec

O čem se (ne) mluví

Není však divu, že o umělci se v našich kulturních kruzích málo ví! Ačkoli předloni překročil sedmdesátku (narodil se v roce 1929), do literatury vstoupil až na samém konci šedesátých let, tedy v době, kdy někteří jiní pozdější laureáti státní ceny za literaturu již byli považováni málem za žijící klasiky, například jeho vrstevníci či jen o málo starší tvůrci jako Josef Škvorecký, Karel Šiktanc nebo Ivan Diviš.

Spisovatel – spisovatel

Letošní státní cena za literaturu, první v třetím tisíciletí, byla udělena romanopisci, básníkovi a esejistovi Věroslavu Mertlovi, čili spisovateli, kterého širší kulturní veřejnost skoro vůbec nezná. Ve zdůvodnění poroty se praví, že ke svému verdiktu nebo přesněji řečeno dobrozdání dospěla s přihlédnutím jednak k poslednímu autorovu románu Hřbitov snů, jednak k jeho esejistické a publicistické tvorbě (mj. Přemítání o věcech vezdejších), jíž se Mertl věnuje dlouhá léta.

Není divu, že o umělci se v našich kulturních kruzích málo ví. Ačkoli předloni překročil sedmdesátku (narodil se v roce 1929), do literatury vstoupil až na samém konci šedesátých let, tedy v době, kdy někteří jiní pozdější laureáti státní ceny za literaturu již byli považováni málem za žijící klasiky, například jeho vrstevníci či jen o málo starší tvůrci jako Josef Škvorecký, Karel Šiktanc nebo Ivan Diviš. Na rozdíl od nich, kteří do exilu odcházeli nebo byli do disentu vyobcování takříkajíc v plné slávě, Věroslavu Mertlovi dějiny přidělily od počátku roli tzv. trpěného outsidera. Po celá sedmdesátá a osmdesátá léta sice jeho beletristické knihy mohly vycházet (dlouho ovšem publikoval výhradně v krajských nakladatelstvích), jenomže jako spisovatel takřečené křesťanské nebo spíše katolické filozofické orientace byl úřady považován za podezřelou kulturní existenci, za literáta stojícího mimo hlavní proud, anebo, jak se tehdy říkávalo, mimo „hlavní koryto“ dobové veřejně přístupné prózy.

Ačkoli se Mertl v oněch časech pilně věnoval publicistice, získal si jí vetší renomé pouze v nevelkém spektru kulturní obce: Zásadně se nepřipojoval k žádným oficiózním diskusím a své mikroúvahy a sloupky, uveřejňované zpravidla na stránkách Lidové demokracie,

Stojí za zmínku, že téhož označení se v kuloárech metropole dostávalo v momentu udělení státní ceny za literaturu kupodivu také Emilu Julišovi, ačkoli ten měl na rozdíl od Mertla k srpnu 1968 a k další fázi jeho převažující „vnitřní emigrace“ již za sebou řadu výrazných sbírek.

bez ceny bezcenný?

koncipoval záměrně apoliticky. Na jedné straně to tenkrát jinak nebylo možné, na druhé straně v nich Věroslav Mertl neokázale a nevtíravě, zároveň ovšem velice důrazně kultivoval jinou polohu našeho myšlení, zaměřenou a zacílenou na duchovní hodnoty, na humánní filozofii života, na poezii tolik prozaických všedních dnů. Došlo nakonec k tomu, že určitá část veřejnosti znala Mertla víc jako publicistu Lidové demokracie než jako spisovatele. Přispěla k tomu i skutečnost, že zvláště jeho první romány a povídkové knížky ze sedmdesátých let nebyly tehdy de facto vůbec recenzovány; výjimkou, která potvrzuje pravidlo, byl deník Zemědělské noviny, který autorovy knížky vstřícně komentoval. V té době Mertlovo jméno nefigurovalo ani v přehledných statích o nové české prozaické tvorbě a teprve mnohem později se zásluhou Jaroslava Meda heslo o díle tohoto umělce octlo ve výběrovém *Slovníku české literatury 1970–1981*.

Ač v prvním posrpnovém desetiletí Zemědělské noviny zachraňovaly čest našich tehdejších kulturních rubrik a všímaly si uměleckých kvalit spisovatelových publikací, mohly se v té době před úřady hájit sugestivním argumentem: že jako „venkovský list“ mají plné právo referovat o literátech z regionu. Byla by to sice diskuse vedená od počátku záměrně orwellovsky, meritem věci byla jistěže nepřízeň režimu k Mertlovu katolictví a obecně deklarovanému křesťanství, přece jen však tento pohled dlouho dominoval. Ještě i po roce 1989 se totiž na Věroslava Mertla pohlíželo (zvlášť patrné je to ve srovnání s jinými našimi, o tolik víc svou povahou mediálními a v souladu s tím také všemožnými médii v průběhu devadesátých let hýčkanými spisovateli) jako na člověka z regionu, čili, do češtiny přeloženo, jako na provinčního tvůrce.

Stojí za zmínku, že téhož označení se v kuloárech metropole dostávalo v momentu udělení státní ceny za literaturu kupodivu také Emilu Julišovi, ačkoli ten měl na rozdíl od Mertla k srpnu 1968 a k další fázi jeho převažující „vnitřní emigrace“ již za sebou řadu výrazných sbírek. V obou případech však z pražského pohledu šlo o spisovatele žijící nejen daleko od Václavského náměstí, ale i od New Yorku, Paříže, Mnichova nebo Vídně. Za provinčního spisovatele tedy nebyl považován Josef Škvorecký, novopečený exulant z kanadské provincie Ontario, nýbrž jak zmíněný Emil Juliš, žijící v Lounech, tak i náš Věroslav Mertl, jihočeský rodák, již od svých šestnácti let zcela „zabydlený“ v Českých Budějovicích a plně spjatý s kulturními institucemi tamějšího regionu (připomeňme i jeho významnou spoluúčast na vynikajícím českobudějovickém katolickém literárním časopisu Arch, který vycházel na jaře 1969).

Můžeme tedy v rezultátu toho všeho konstatovat, že vrcholného státního ocenění se tentokrát mezi literáty dočkal spisovatel přináležející do sféry pojmenovávané „šedá zóna“, čili nikoli spisovatel reprezentující exil nebo disent: za takové můžeme z řad dosavadních laureátů státní ceny za literaturu považovat Josefa Škvoreckého, Ivana Diviše a Emila Juliše stejně jako Karla Šiktance a literárního vědce Milana Jankoviče. V tomto smyslu je causa Mertl stejná jako causa o mnoho mladšího, bohužel již zesnulého literárního teoretika a historika Vladimíra Macury, který krátce před svým skonem obdržel státní cenu za svou tvorbu beletristickou a esejistickou. Letos byl tudíž vyznamenán další tvůrce ze „šedé zóny“, zároveň

O čem se (ne) mluví

Spisovatel spisovatel

Po tomto můstku však můžeme přejít k jinému problému: jak je to u nás vlastně s literárními cenami? O jejich udělení rozhodují poroty složené někdy z lidí povolaných, nejednou však také z lidí nepříliš povolaných. Kdo je Věroslav Mertl, věděli přinejmenším literární znalci, zatímco jméno letošního předsedy poroty, spisovatele a ředitele brněnského Bloku dr. Jaroslava Nováka, při vší úctě k němu, nic neříkalo téměř nikomu z těch, kdo se v Míčovně Pražského hradu zúčastnilo slavnostního ceremoniálu.

však i tvůrce z „regionu“, čímž byli dozajista k nepříčetnému hluku a zuřivosti dohánění (nebo se sami s gustem doháněli) literáti tuze toužící po tomto vavřínu. Takový Ivan Klíma by nejraději sestavil celou porotu ze svých nekritických přívrženců, o ambicióznosti Ludvíka Vaculíka si také cvrlikají všichni literaturou a kulturou zasvěcení vrabci.

Po tomto můstku však můžeme přejít k jinému problému: jak je to u nás vlastně s literárními cenami? O jejich udělení rozhodují poroty složené někdy z lidí povolaných, nejednou však také z lidí jiných. Kdo je Věroslav Mertl, věděli přinejmenším literární znalci, zatímco jméno letošního předsedy poroty, spisovatele a ředitele brněnského Bloku dr. Jaroslava Nováka, při vší úctě k němu, nic neříkalo téměř nikomu z těch, kdo se v Míčovně Pražského hradu zúčastnili slavnostního ceremoniálu. Ať je však složení poroty jakékoli, její počínání je limitováno onou bariérou, která se u nás v posledních letech vytvořila.

Zpočátku se totiž měla státní cena za krásnou literaturu udělovat (i s nemalou finanční injekcí) vždy v předvečer státního svátku 28. října za vynikající literární novinky, které vyšly v průběhu uplynulých dvanácti měsíců, takže teoreticky vzato mohl být tímto vavřínem dekorován třeba i dvacetiletý básník nebo jakýkoli neznámý debutant. Podle představy tehdejšího ministra kultury Pavla Tigrida mělo jít o přímou podporu nové české poezii, próze a esejistice. První poroty se touto zásadou vskutku řídily, od počátku však také zřetelně přihlížely k občanskému renomé případných kandidátů, poskytovaly tedy náležitou společenskou satisfakci tvůrcům umlčeným a umlčovaným, zavrženým a odvrženým. Předloni, v roce 1999, došlo ke změně statutu, čímž se v podstatě kodifikoval faktický stav věcí: státní cena za literaturu může být přiznána za tzv. celoživotní dílo, byť je vydání nějakého novějšího spisovatelova beletristického nebo esejistického titulu bezpochyby velmi vítáno.

Tím pádem je ovšem nabíledni, že státní cena od roku 1999, jak se zdá, definitivně ztratila svůj iniciační charakter: Spíše jen výjimečně se můžeme nadít toho, aby přednost dostal kupříkladu nějaký nový český román (autora namátkou středogeneračního) před oceněním celoživotních zásluh o českou literaturu. Aniž bychom snižovali psychologické a stylistické kvality Mertlova díla, lze mínit s naprostou určitostí, že jeho nejnovější, umělecky pozdní práce, v pražské Míčovně nyní jménem vyvolaný román Hřbitov snů,

Sečteno a zváženo: Spisovatelům v produktivním věku je za nynějších okolností předurčen literární život bez ceny, přičemž jakékoli výjimka bude zřejmě jen potvrzením tohoto pravidla. Zdá se, že rovněž mladší porotci (v letošní sedmičlenné porotě bylo pět víceméně nových, relativně mladých „tváří“) chápou státní cenu především jako celonárodní uznání vůči tvorbě zasloužilých umělců, a to dokonce i těch, kteří se jako Mertl nijak netěšili a netěší mediálnímu výsluní.

rozhodně není spisovatelovou knihou vrcholnou, není to ani tzv. román roku. Ocenění bylo přiřčeno s přihlédnutím k umělcovu dílu celoživotnímu a k jeho charakterní filozofii života a tvorby. Z toho vyplývá, že též napříště budou takto vavříny věnčeni všelijací a kdekteří spisovatelé nadmíru zasloužilí (třeba jednou dojde i na osmašedesátníky Klímu a Vaculíka!), zatímco ti ostatní de facto nemají vůbec žádnou šanci.

Pochopitelně i nadále mohou mít naději, stěží však co jiného! Pokud poroty nebudou volit své kandidáty z pokolení Škvoreckého, Šiktance nebo nyní Mertla, tedy mezi literáty přibližně sedmdesátiletými, můžou své zraky zaměřit na pokolení následující, o němž můžeme hovořit třeba jako o pokolení Wernischově, kde je též habaděj výrazných literárních veličin, byť některé z nich již nejsou žel mezi námi (Kryl, Macura, Stankovič...). Ti nejmladší, kterých se proto tyto rozvahy budoucích porotců vůbec netýkají, mohou zato své naděje upřít a upírat Ceně Jiřího Ortena: ta sice letos nebude udělena (pánům funkcionářům zřejmě víc záleží na vlastní funkcionářské prestiži než na nové české literatuře, která podobné impulsy nezbytně potřebuje), v budoucnosti ale má představovat onen klíčový vavřín pro nové literátstvo (i kdyby třeba měla figurovat pod jiným jménem, s jiným názvem). Takzvanou Ortenovku však mohou získat literáti do třiceti let, státní cena bude doménou spisovatelů nejméně šedesátiletých (koneckonců i nejmladší laureát Vladimír Macura dovršoval v čase svého ovavřínování „alespoň“ čtyřiapadesát let), co si tudíž mají počít spisovatelé mezi třiceti a šedesáti až sedmdesáti? Tedy ti, pro něž je „Ortenovka“ již minulostí a státní cena chimérickou hvězdičkou poblikávající na horizontu života kdesi v nedohlednu?

Za „zásluhy“ se totiž u nás uděluje i druhý nejvýznamnější literární vavřín, tj. Cena Jaroslava Seiferta (několikrát ji obdrželi hned dva zasloužilí tvůrci, aby u nás bylo spisovatelů ovavříněných co nejvíce), přičemž tuto cenu pokaždé získávají literáti z exilu a disentu. (Podobný charakter měla dnes již neexistující Cena Egona Hostovského.) Z pohledu patnáctičlenné (!) poroty Ceny Jaroslava Seiferta nikdo ze „šedé zóny“ nebo třeba z vrstevníků Lubora Kasala doposud neměl sebemenší nárok; není pak divu, že například významný středogenerační básník Jiří Rulf se loni mohl objevit mezi vážnými kandidáty státní ceny za literaturu, i když přednost zcela logicky dostal klasik Karel Šiktanc, co se však týče „Seiferta“, neměl by Rulf ani tuto možnost. Pro literáty mezi třiceti až šedesáti nebo až sedmdesáti zkrátka a dobře žádná prestižní literární cena není. Je to dáno také tím, že u nás až na výjimky neexistují ceny nakladatelské, a to ani v těch nakladatelstvích, která vydávají výlučně nebo převážně českou literaturu (Torst, Host, Petrov, Cherm...).

Sečteno a zváženo: Spisovatelům v produktivním věku je za nynějších okolností předurčen literární život bez ceny, přičemž jakékoli výjimka bude zřejmě jen potvrzením tohoto pravidla. Zdá se, že rovněž mladší porotci (v letošní sedmičlenné porotě bylo pět víceméně nových, relativně mladých „tváří“) chápou státní cenu především jako celonárodní uznání vůči tvorbě zasloužilých umělců, a to dokonce i těch, kteří se jako Mertl nijak netěšili a netěší mediálnímu výsluní. Nicméně jak státní cena, tak i Cena Jiřího Ortena mají své místo v kontextu našeho literárního světa; mezi nimi však zeje propastné bezcení. Nejde přitom o metály jako takové, ale o užitečný psychologický fenomén kulturního života. Vždyť platí, smíme-li odcitovat poslední věty z Urbanova románu Hastrman, že „dávám, aby dal. Protože to tak musí být.“

Vladimír Novotný

O čem se (ne) mluví

Tajný seznam

Pak záleželo na osvícenosti majitele či šéfredaktora, zda byl ochoten investovat nějakou korunu na to, aby aspoň někdo (aby šlo o osobu výtvarně vzdělanou) převzal na sebe úlohu poslední instance.

Každý by měl mít tajný seznam toho, co by chtěl v životě zažít, a neříkejte, že to tak není, protože pak bych musel vyrukovat s příměrem od starého, dobrého Freuda o masturbaci, a neříkejte, že to neznáte...

Tenhle začátek je „fakt dobrej“, proto ho už v žádném pokračování nebudu měnit.

Minule jsem „pro vás poznal“, jak funguje psaní anotací, tak to můžu ze seznamu vyškrtnout a nahradit něčím jiným. Takže seznam teď vypadá:

- Poznat jak funguje schvalování obálky
- Poznat jak funguje „práce s talenty“
- Poznat jak funguje prezentace knihy

Schvalování obálky je součástí celého kolotoče kolem porodu knihy. V USA například mívá kniha svého manažera, jakéhosi kmotra a patrona, který se stará o svého svěřence. U nás měla schvalování obálky na starost výtvarná rada nakladatelství, která se sešla jednou za čas, podle potřeby, aby se rozhodla, zda ten který výtvarný návrh je schopen čili *tauglich*. Technický redaktor, či šéf oddělení, případně výtvarný redaktor vždy pásl několik svých kamarádů (včetně sebe) a dohazoval jim jednodušší kšeftíčky, ty „hóch“ často dostali právě členové rady nebo jejich kamarádi (případně členové rodiny). Rada přiznala nedoporučeným návrhům aspoň pár stovek skicovného a určovala velikost odpočtu procent nákladů pro práce přijaté (pro konečnou výši honoráře podstatný údaj). Kdo se vyznal, mohl se celkem slušně uživit. Po „něžňulinké“ revoluci tyto výdobytky socialistické kultury mizely, pomaleji v přežívajících státních nakladatelstvích, ihned ve firmách soukromých. Pak záleželo na osvícenosti majitele či šéfredaktora, zda byl ochoten investovat nějakou korunu na to, aby aspoň někdo (aby šlo o osobu výtvarně vzdělanou) převzal na sebe úlohu poslední instance. Některá nakladatelství měla výhodu, že se kolem nich nabaloval hrozen známých-výtvarníků a tak nebyl nikdy problém sehnat odpovídající obálku v ucházející kvalitě. Horší to bylo u šetřílků, kteří se domnívali, že obálka je na první místě v šetření a zadávali její výrobu „skladatelům Foltýnům“, nevlastním nejen nadání, ale porušujícím i základní typografická pravidla (dodnes je to patrné na knižních pultech). Nejbizarnější skupinou byli/jsou vydavatelé typu „Ferda mravenec“, kteří v sobě objevují/objevili nadání grafického kumštu a nedají/nedali si od nikoho vzít šanci „sami si udělat“ (když platím, tak si taky sám namaluji,

protože já dělám trh, já jsem vobyčejnej člověk a vím, co je hezké...).

Zažil jsem historek..., všechny však byly z jednoho hrnce, ve všech fungoval ten prazákladní typ rozhodování: pokud vydávám knihy, tak rozumím obálce; já dělám službu společnosti a rozumím jejím potřebám...

přesluhující profík (mimochodem – do 14 dnů odešel z organizačních důvodů). Než jsem k němu stačil připojit svůj komentář, kopla mě kolegyně do holeně, *stul pysk a mlč!* Na chodbě mi ozřejmila, že jediná dcera šéfa chodí na umprumku, je sice blbá, ale dostala se tam ještě v rámci uplatňování třídního pohledu a třídního boje

odjet na delší studijní pobyt někam za moře...

Jak to dopadlo, asi tušíte; jinak to ani dopadnout nemohlo. Když chceme zvítězit na kulturní frontě, není jiné cesty: knížka vyšla se vším všudy, jak byla navržená, a na obálce jakýsi stylizovaný strom života, dítě, žena s plnými ňadry a stařec, au-

(VIII)

Na konci roku 1990 jsem měl ještě bláhových představ a nadějí „plný brejle“. Připravovali jsme klasickou populárně-sociologickou práci, která patřila k nejvíce citovaným v učebnicích i ve skriptech (víc neprozradím). Překladatel, který měl překlad v šuplíku už deset let, byl v nové době na roztrhání, tak podepsal smlouvu, vzal si peníze předem a dál se o nic nestaral. Když jsme měli o titulu schůzku, všechno bylo všem jasné a nakonec šéf otevřel desky a poslal „mezi“ lid svoji představu obálky. *To neberte jako konečný návrh, já jsem to tak načrtl, jak by to asi mělo vypadat, ono se to pak z toho vygeneruje*. Na obálce titul slepen se tří různých řezů písma. *Hrůza jímá nebesa*, ušklíbl se nejstarší redaktor, již deset let

(věřil bych, že to funguje dodnes). Jestli si myslíte, že jsem titul nedostal na hrb, tak dostal. Domluvil jsem se s jedním avantgardním výtvarníkem, kterého znal na západ od naší hranice každý galerista, ale u nás bylo jeho jméno nicneříkající. Odřekl lázně a dal se do práce, připravil text od obálky přes zajímavé řešení paginace až po živé záhlaví a špičky. Šéfovi jsem říkal o svých aktivitách, on jen pokyvoval hlavou a breptal svoje oblíbené: *Dobrá, dobrá, kvalitní práci oceníme, na kulturní frontě zvítězíme.* Na poradě před odevzdáním titulu do tiskárny jsme se sešli na neformální schůzce, jak se říkalo. Ředitel viděl na stole rozložené návrhy a neřekl ani ň. Zavolal jsem výtvarníkovi, že je to O. K., že může

to, srdce, zeměkoule (taktéž stylizovaná). V tiráži pak skvělo se jméno šéfovy dcery vedle jména výtvarníka. Jako když na motor a vybavení od Alfy Romeo nasadíte „kastli“ od Velorexu. Nakonec, proč né... Holka je mladá, život má před s sebou. Ukázala, co v ní je, a příště už nemusí být omezená čárami nějakého potrhlého starocha. Mimochodem, nepotřebovali byste, zcela mezi námi, udělat typografickou úpravu nějaké knihy? Ale pánové, pozor, to je prda, to tady ještě nebylo, to je klasa...

A tak jsem aspoň trochu pochopil, jak funguje „schvalování obálky“.

Jakub Šofar

O čem se (ne) mluví

Esejko... Esejko... z Naštvaných esejků Karla Lišaje

Poezie neznamená slyšet, poezie znamená prožít, prožít, procítit, na dřeň, do kostí a krve prožít cokoliv, pochopit to ne jen rozumem, ale tělem, zadrhnutým hrdlem, slzami v očích, řehotem na vykloubení sanice, pěstí vystřelenou do vzduchu radostí či odporem.

Jsme doba úpadku! Všichni žijí. Jezdí po světě, seznamují se s lidmi, stávají se jim události. Chudáci...

Tam, kde zem duní kopyty stád, v nedotčené přírodě, v cizích krajích či kdekoliv, kde je svět plný života a věcí, tam se většinou děje houby. Teprve bez podnětů, v nedobře poklizené cimře, v suchých a nepohledných čtyřech stěnách má svobodný duch šanci rozeběhnout se a zažít skutečné dobrodružství. Zhebněte děje, které trapně zorganizovala sama příroda a kauzalita! Mnohem nebezpečnější a hlubší jsou jiné příběhy, leckdy bez událostí, příběhy za zavřenými víčky, příběhy nehýbajících se trosek, příběhy odvážných ležících snílků, stále na hranici mezi explodující euforií a zoufalým šílenstvím!

Hned za snílky pak jsou nejodvážnějšími z lidí čtenáři. Stáda profesorů dusajíce dějinami dumala, co je pravá poezie. Slyšeli, četli, a z vlastního čteného toužili vypreparovat Jádro. Kde je esence, ptali se, co musí být řečeno, aby nacupitala poezie?

Je putna, co je řečeno! Poezie neznamená slyšet, poezie znamená prožít, prožít, procítit, na dřeň, do kostí a krve prožít cokoliv, pochopit to ne jen rozumem, ale tělem, zadrhnutým hrdlem, slzami v očích, řehotem na vykloubení sanice, pěstí vystřelenou do vzduchu radostí či odporem. I pravda se dá prožít, tedy každá pravda se dá jenom prožít, a nikdy pochopit, protože každá pravda má svou protipravdu, pravdu protikladnou, ne víc a ne míň pravdivou. Tím, že je prožita, stává se pravda pravdou, pravda jenom pochopená je lež.

Pravdy, myšlenky a city nám dává prožít život. Když se naštvete nad lží v televizi, je to poezie, když se bojíte o ztracené dítě, je to poezie, každý hezký nosík ve vás vyvolá tři půdy poezie, každý úsměv, každý zmatek z nově objevené složitosti světa, každý soucit

O těch, co žijí

Esejko... Esejko... z Naštvaných esejků

Karla Lišaje

Esejko... Esejko... z Naštvaných esejků Karla Lišaje

Poezie není věcí autora (či Boha), a příliš ani textu (či světa), poezie je jen a především parketou čtenáře.

s třesoucí se žebrající důchodkyní, každé kopnutí do ní je poezie. Poezie chce odvahu. Jen ti nejodvážnější ji vydrží zažít víc jak párkrát týdně, a nejodvážnější jsou hlavně čtenáři. Proti čtení je život nuda, knížky nabízejí mnohem víc poezie na mnohem menším prostoru než život, který poezii rozstrkává a schovává na nejneuvěřitelnější místa, kde je ji třeba hledat. Knížka je poezie instantní, se všemi výhodami i nevýhodami toho stavu.

Poezie není věcí autora (či Boha), a příliš ani textu (či světa), poezie je jen a především parketou čtenáře. To, že profesor nenajde poezii v edici Harlequin Desire, ještě neznamená, že ji tam nenajde zamilovaná sextánka. Anebo sextán. A ti by ji třeba zase marně hledali v experimentech skupiny Ra. Poezii si v sobě tvoří čtenář sám, a básníkem není ten, kdo ji píše (to může být vedlejší důsledek přemíry poezie stejně jako jejího nedostatku), ale ten, kdo jí má v sobě nejvíc. A nejvíc jí v sobě mají snílci. A proto tam, kde zem duní kopyty stád, v nedotčené přírodě, v cizích krajích či kdekoliv, kde je svět plný života a věcí, se většinou děje houby. Teprve bez podnětů, v nedobře poklizené cimře, v suchých a nepohledných čtyřech stěnách má svobodný duch šanci rozeběhnout se a zažít se světem skutečné dobrodružství...

*Wolfgang Kühn (*23. 10. 1965 v Baden u Vídně) žije v Langenlois v Dolních Rakousích. Univerzitní vzdělání v oboru překladatelství angličtina a španělština. Od roku 1992 spoluzakladatel a vydavatel časopisu Dum. V únoru 2000 založil společně se Sylvií Treudlovou a Michaelem Stillerem* Unabhängiges Literaturhaus NÖ *(Nezávislý literární dům v Dolních Rakousích) v městě Kremže. Spoluvydavatel nakladatelství Aramo, založeného roku 2000. Autor sbírky básní* Hinter der Maske, *vydané International Rampenlicht-Verlag.*

Jak jsi přišel na myšlenku založit literární dům a proč právě v Dolních Rakousích?

Do roku 2000 mělo z devíti federálních provincií Rakouska sedm vlastní literární dům, pouze Dolní Rakousy a Štýrsko byly ještě „nepopsanými listy". A protože jsme se my tři po mnoho let společně pohybovali v literárním provozu, napadlo nás založit literární dům také v Dolním Rakousku.

Co je hlavní náplní činnosti Nezávislého literárního domu?

Naše hlavní činnost je podporovat literaturu, zpřístupňovat ji lidem, ukazovat, že literatura je něco zajímavého. Za tím účelem organizujeme literární čtení a přednášky známých i méně známých spisovatelů nebo festivaly jako například „Literatur & Wein" (Literatura & víno) nebo „Europafestival" (Evropský festival). Těmito festivaly se pokoušíme vytvořit zvláštní atmosféru, která by měla přivést k literatuře lidi, kteří k ní nemají až takový přístup. Máme také knihovnu současné rakouské literatury a právě nyní organizujeme zvláštní oddělení pro českou, polskou, maďarskou a slovenskou literaturu. Při naší poslední akci jsme představili spisovatele z Argentiny, Ukrajiny a Šanghaje společně s jejich překladateli. Naší nejbližší událostí bude před-

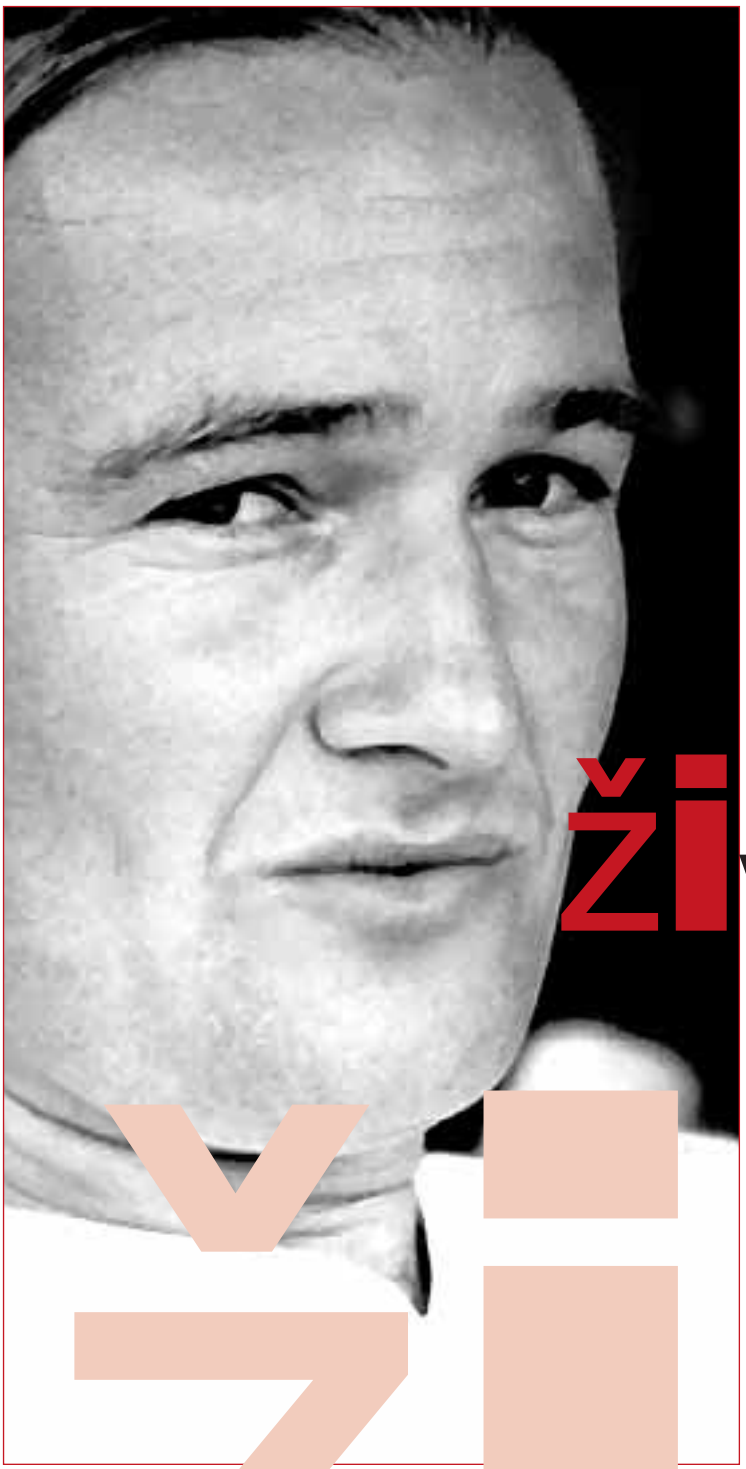

Foto Kateřina Rudčenková

život

Jedna důležitá činnost Nezávislého literárního domu je náš spisovatelský ateliér, do kterého právě nyní zveme spisovatele z východní Evropy k jeden až dvouměsíčnímu tvůrčímu pobytu v Kremži.

stavení mladých spisovatelů do 23 let, něco jako literární soutěž se zvláštním oceněním.

Jaký je zájem veřejnosti o akce, které Nezávislý literární dům pořádá?

To závisí na té které akci, „Literatura & víno“ má o sobotách až 400 návštěvníků, vlastní pořady literárního domu čítají od 10 do 110 návštěvníků. Musí se také brát v úvahu, že Nezávislý literární dům se svým jedenapůlletým trváním je stále ještě docela mladý.

Jaké jsou kontakty mezi vaším Literárním domem a zahraničím?

Jedna důležitá činnost Nezávislého literárního domu je náš spisovatelský ateliér, do kterého právě nyní zveme spisovatele z východní Evropy k jeden až dvouměsíčnímu tvůrčímu pobytu v Kremži. Až dosud jsme zde měli hosty z České republiky (Petr

Borkovec, Kateřina Rudčenková), Maďarska (Lajos Parti Nagy), Ruska (Larissa Choulmanová), Běloruska (Anton Lysakovski), Polska (Radek Knapp, Jolanta Stefková), Bulharska (George Pashov) a Slovenska (Mila Haugová).

Jaké jsou kontakty mezi Nezávislým literárním domem a ostatními literárními domy v Rakousku?

Jsme s nimi v kontaktu dobrém, dokonce jsme připravili k vydání booklet s informacemi o všech osmi rakouských literárních domech – poprvé v historii!

V listopadu se chystáme uvést festival „Literatura & víno“ v literárním domě v Salzburku – to je dobrý příklad spolupráce.

Cítíte něco jako odpovědnost vůči národní kultuře?

Odpovědnost, těžko říct – to, co chceme, je podporovat literaturu, podporovat spisovatele, možná pomoci, „vnuknout život“ nějaké velké kariéře. Jde spíše o způsob, kterým se pokoušíme přispět k národní kultuře. V kultuře je vždy pohyb a my se snažíme starat se o něj.

Co pro tebe literatura znamená osobně?

Docela dost, literatura se už nějak stala mým životem. Je pro mě zajímavé to, že vím, co to obnáší být spisovatelem, vydavatelem a organizátorem najednou. To neznamená, že podporuji sám sebe, nepovažuji se za tak důležitého, ale je velmi užitečné znát literární provoz z různých úhlů, dá se pak lépe předcházet chybám.

Jak bys popsal způsob, jakým se rakouská vláda staví ke kultuře?

Ve srovnání s počtem lidí, kteří se opravdu zajímají o skutečné umění & kulturu – nemám na mysli komercializovanou masovou kulturu, které jde jen o návštěvní kvóty – si myslím, že je rakouská vláda dosti štědrá. Ale stále je to podpora dostatečná jen k zabezpečení provozu, bez možnosti hrát opravdu důležitou roli. Trochu mě trápí současný vládní vývoj s pokusy ovlivnit umění a kulturu jednoduchými škrty peněz na projekty, které nejsou v souladu s vládní politikou.

Jak je Literární dům podporován?

Dostáváme peníze od federální vlády Rakouska a od zemské vlády Dolních Rakous a také od organizace KulturKontakt (která podporuje kulturní aktivity ve východní Evropě).

Jaké jsou tvé vztahy s českou kulturou? Kdo je tvůj oblíbený spisovatel?

V České republice se mi líbí, hlavně v Praze, to je pro mě nádherné kulturní centrum. Musím uznat, že jsem dosud nečetl příliš mnoho knih od českých autorů, četl jsem kupodivu pouze knihy těch, které znám osobně, např. našich hostů v ateliéru, Petra Borkovce, tvoje, dále českých spisovatelů, které znám z Europafestivalu, jako jsou Eda Kriseová, Lenka Procházková, Te-

reza Boučková, Alexandra Berková, Sylvie Richterová a také Ivan Binar. Co jsem četl, to se mi líbilo, ale nemůžu říct, kdo je nejoblíbenější.

Jaká je myšlenková náplň nakladatelství Aramo?

Chceme podporovat literaturu, o které si myslíme, že za to stojí. Právě teď vydáváme převážně antologie k určitým tématům. „Můj kříž v neděli“ (o víře a římskokatolické církvi), „Mé pivo v neděli“ (o zvycích v pití), „Má spása v pondělí“ (o nacismu, rasismu, předsudcích). Brzy vyjde: „Můj šanon v úterý“ (o rakouské byrokracii), „Má bolest ve středu“ (o rakouském fotbale) a „Můj vrah v pátek“ (o zločinu).

Co bys mohl říct o vzniku časopisu Dum?

Na začátku to byl regionální časopis určený jen pro zábavu obyvatel města Langenlois. Postupně se rozšiřoval, nejprve o příspěvky zdejších lidí, kteří pak časopis kupovali, protože se navzájem znali. Nyní se Dum zcela změnil, v tom smyslu, že přestal být jen regionální záležitostí, více se věnuje literatuře a kupují ho lidé, kteří mají o literaturu zájem. Časopis je dotován vládní subvencí na podporu tisku (o kterou může požádat každý časopis, který vychází nejméně čtyřikrát do roka) a z druhé části žije z inzerátů bank. Náklad časopisu se nyní zvýšil z pěti set kusů na tisíc, má dvě stě předplatitelů. Časopis distribuuji sám (v Kremži, Langenlois a ve Vídni), vlastního distributora si dovolit nemůžeme. Letos oslaví Dum deváté narozeniny.

Co považuješ za svůj dosavadní životní úspěch?

To, že jsem dnes šťastný člověk. To se týká jak mého soukromého života, tak mé práce. Je to dobrý pocit vědět, že jsem si nějak vybudoval svou práci a vědět, že je to práce, která nikdy nebude nudná. Ale upřímně řečeno, nedělám rozdíl mezi prací a soukromým životem. Když něco dělám rád, není to práce v pravém smyslu slova. A můj soukromý život je tak plný literatury, že tu nejsou přesné hranice.

Děkuji za rozhovor.

připravila
Kateřina Rudčenková

To, že jsem dnes šťastný člověk. To se týká jak mého soukromého života, tak mé práce. Je to dobrý pocit vědět, že jsem si nějak vybudoval svou práci a vědět, že je to práce, která nikdy nebude nudná.

Život

Načeva fontanela

Monika Načeva je jednou z nejzvláštnějších postav současné české hudby. Zatímco celý (i ten malý český) svět se odvrací od nejupřímnějších zpovědí, hlubokomyslných děl, vysněných uměleckých představ a cílů k prosté komerci (což je problém většiny českých desek. – Není-li samotná hudba laciná, pak sotva které album přesahuje stopáž pětačtyřicet minut, což je podle mne neslýchané.), na druhé straně je zde málem posvátná socha uctívané bohyně Načevy, která s přibývajícími lety ustupuje dál a dál od veřejnosti, jako by toužila po co nejintimnější zpovědi nikoli publiku, ale několika konkrétním, myšlenkově blízkým posluchačům.

O Načevě málem už nikdo neví, a to je jistě její cíl: popularita jde ruku v ruce s laciností, odosobněnou neupřímností. Proto jsem napsal „posvátná socha“ – směřuje k takovému ideálu, že je s podivem, že firmy mají ještě stále o její nové a pokaždé zas o poznání hlubší počiny zájem. Načeva ovšem nejde „proti všem“, jak by se mohlo z mého úvodu zdát: Jde tvrdě proti komerci, ale ani omylem nesplývá s proudem alternativy, ať už rockové, folkové či taneční. Načeva jde svojí cestou, v níž se vůbec ničemu nepodobá, je šťastná svojí nezaškatulkovatelností vycházející z nezaškatulkovatelné hudby.

Na počátku své „kariéry“ (éry s neopomenutelnou příchutí načevovského kari) se ovšem z Načevy skutečně stala „socha“, nerozbitelná schránka, ve které se Načeva zviditelnila, ale zároveň uvěznila, a dlouhé roky se pak vymaňovala z obecného povědomí o sobě, z povrchu posluchačského nazírání.

Nelze ovšem na nikoho lát, tím méně na ni, že se tak stalo: bez raného zviditelnění, bez těch vavřínů by se nikdy nemohla dostat tam, kde je nyní a kde zjevně chce být. Ten první krůček učinila poměrně neznámá zpěvačka divadla Sklep Monika Načeva za otcovské pomoci věhlasného kytarového mága Michala Pavlíčka (Pražský výběr, Stromboli, BSP, Big Heads). Ten v roce 1994 sestavil „all star team“ muzikantů jako je František Svačina (Vltava), Miloš Vacík (nejlepší perkusista český) nebo Olin Nejezchleba (ETC či Hudba Praha) a společně nahráli pětasedmdesátiminutovou desku *Možnosti tu sou...*, jednu z nejlepších desek minulé dekády vůbec. Načeva na desce pouze zpívala, autorsky se na ní nijak nepodílela, ale její specificky zabarvený a neuvěřitelně emotivně nabitý zpěv musel každého posluchače ochromit. A to nemluvím o energických písních jednotlivých muzikantů (v čele s Pavlíčkem), které jako by políbila nejoriginálnější múza jejich života.

Oslavovaná deska tehdy vynesla Načevu do nebes, ona se z toho však netěšila: souhlasila s tímto projektem, ale nepovažovala ho za natolik důležitý, aby propříště znamenal synonymum pro její hudební život. V témže roce vyšla třeba i magicko-legrační deska Otakára Schmidta *Hořící sny*, která byla mnohem blíž Načevinu pojetí, nikdo si jí ale nijak zvlášť nevšiml.

Komerční úspěch debutové desky dal nicméně Načevě obrovskou tvůrčí svobodu. Začala proto připravovat druhé album, které se stalo skutečným vrcholem celé její tvorby. Z týmu první desky nezbylo nic, kromě textaře Jáchyma Topola. Načeva se v jeho světě zhlédla, a možná právě jeho texty ji svrhly do pocitové propasti, kterou svojí psychicky náročnou hudbou ještě více prohlubuje.

Vývoj však nebyl tak přímočaře prudký. Deska *Nebe je rudý* (1996) byla plná silných balad (ve smyslu pomalejších, temných skladeb), z nichž každá zvlášť zaútočila na posluchačovu pohodu a zničila ji. Jestliže debut patří k rockově nejpovedenějším titulům, tato by měla stát na špici „zakázaných desek“, které jsou pro slabší lidi nevhodné až škodlivé. Načeva navíc desku poprvé obohatila o to, co ji mělo v dalších letech charakterizovat:

Oslavovaná deska tedy vynesla Načevu do nebes, ona se z toho však netěšila: souhlasila s tímto projektem, ale nepovažovala ho za natolik důležitý...

dobradeska.cz

o taneční hudbu. V případě této druhé desky jde skutečně o hudbu taneční. Nasamplované, někdy i několikaminutové dodatky dodávaly hudbě rytmus a tančit by se na ně jistě dalo. Často ovšem zabředávaly do ponurosti, v níž už ani nešlo o hudbu, ale o účinné předání „drogy deprese". Zjednodušeně řečeno: *Nebe je rudý* se rovná zbytostnělé depresi.

Deska znovu zaznamenala úspěch. Menší než ta debutová, ale pořád obrovský – odpovídal obsahu, jinému, ale silnému. Poté se však Načeva zcela stáhla do ústraní, vyčerpána sama sebou, drogami, které k její hudbě neodmyslitelně patří, a nakonec dítětem a rodinou, která ji pomalu dostávala do normálu. Než však k tomu znormálnění vlastního stavu došlo, vydala třetí desku, velmi očekávanou. *Mimoid* (1998) však pro posluchače znamenal zklamání. Název alba zcela vypovídá o obsahu – Načeva byla mimo, nemohla zpátky a nevěděla, jestli zpátky chce. Básně Jáchyma Topola, které si už sama vybírala (např. vytržením z kontextu nějaké jeho knihy, zvláště Anděla), desce příliš pozitivna nedodaly. A hudebně šlo zcela o mimoidní počin: byla to taková „Roxy hudba", taneční ve smyslu samplová, ale tančit se na ni nedalo. Proto deska do značné míry propadla. I tak je ale třeba říci, že to je deska skvělá. Nedá se srovnávat s předchozími dvěma, protože Načeva uhnula ostře jinam, maximálně se v ní dají vysledovat stopy dnešní budoucnosti. *Mimoid* je to nejbezvýchodnější, co u nás kdy vzniklo, troufal bych si to přenést i na literaturu a na výtvarné umění.

Poté se však Načeva zcela stáhla do ústraní, **ztanečněla** vyčerpána sama sebou, drogami, které k její hudbě neodmyslitelně patří, a nakonec dítětem a rodinou, která ji pomalu dostávala do normálu.

Po Načevě se po té desce slehla zem a zdálo se, že už nic dalšího nechystá. Začala se objevovat v novinách, šťastná ze své rodiny. A náhle vyšla deska *Fontanela* (2001). O sérii čtyř desek teď už definitivně můžeme říci, že kopírují její osobní život. Fontanela vznikala dva roky a ty dva roky se Načeva vzdalovala sobě samé, svému Mimoidu. Mimoidem se odtrhla od bývalého já a vykročila na novou cestu, která (dokonce!) snad i prochází krásnou krajinou.

Fontanela již definitivně naplňuje výše použitý termín „Roxy music" podle pražského alternativního klubu. Klubu, kde se hraje právě taková, nikoli „happy a free", ale myšlenkářská, jiná hudba s ohledem na moderní trendy (hlavními tahouny tohoto nevymezitelného stylu jsou Massive Attack či Zion Train).

Fontanela je plná moderních kreací, je slyšitelně pozitivní, ale nikoli veselá: je zřejmé, že Načeva má dobrou náladu. Nijak se však nezbavuje svého uměleckého cítění i cíle. Pozitivita tedy neovlivňuje rytmus, jde stále o styl *Mimoidu*, o pomalé skladby obohacované moderními zvuky (jež se nelinou tuctucově, ale jen tu a tam, když je jich dle srdce Načevy třeba). Ona pocitová změna má zdroj v několika věcech: již zmíněný osobní život (pozitivnější a pozitivnější), tvůrčí svoboda (*Mimoid* byl zkouškou, co si může dovolit, *Fontanela* už je jistotou), textová absence Jáchyma Topola! (Načeva si konečně napsala „slova" v tomto šeptaném projektu sama, jsou mnohdy hlubší a ponurejší než Topolova a evidentně vycházejí z jeho poetiky, ale zdá se, že se Načeva konečně topí ve vlastní náladovosti, nikoli v Topolově), ale také spolupráce s veselejším Létajícím kobercem (i v tom je zajímavé srovnání: na *Mimoidu* pracovali tři lidé, *Fontanelu* jich nahrávalo snad čtyřicet!).

A ještě jedna zajímavost se tu najde: v několika skladbách *Fontanely* náhle zazní hudba Petera Gabriela, čili evropská nápodoba afrických rytmů a zpěvů, jinde zase vystrčí růžky balkánská lidová hudba ve stylu filmu Underground. Znamená to další krok jinam, když to vypadalo, že Načeva už SVOJI cestu nalezla? Je to skutečná hádanka, kvůli které bych rád zalistoval kalendářem o pár let vpřed a poslechl si, s čím Načeva přijde příště.

Petr Novotný

Načeva: Fontanela. 61 minut, vydalo Sony Music Bonton v roce 2001.

dobradeska.cz

Cizelované

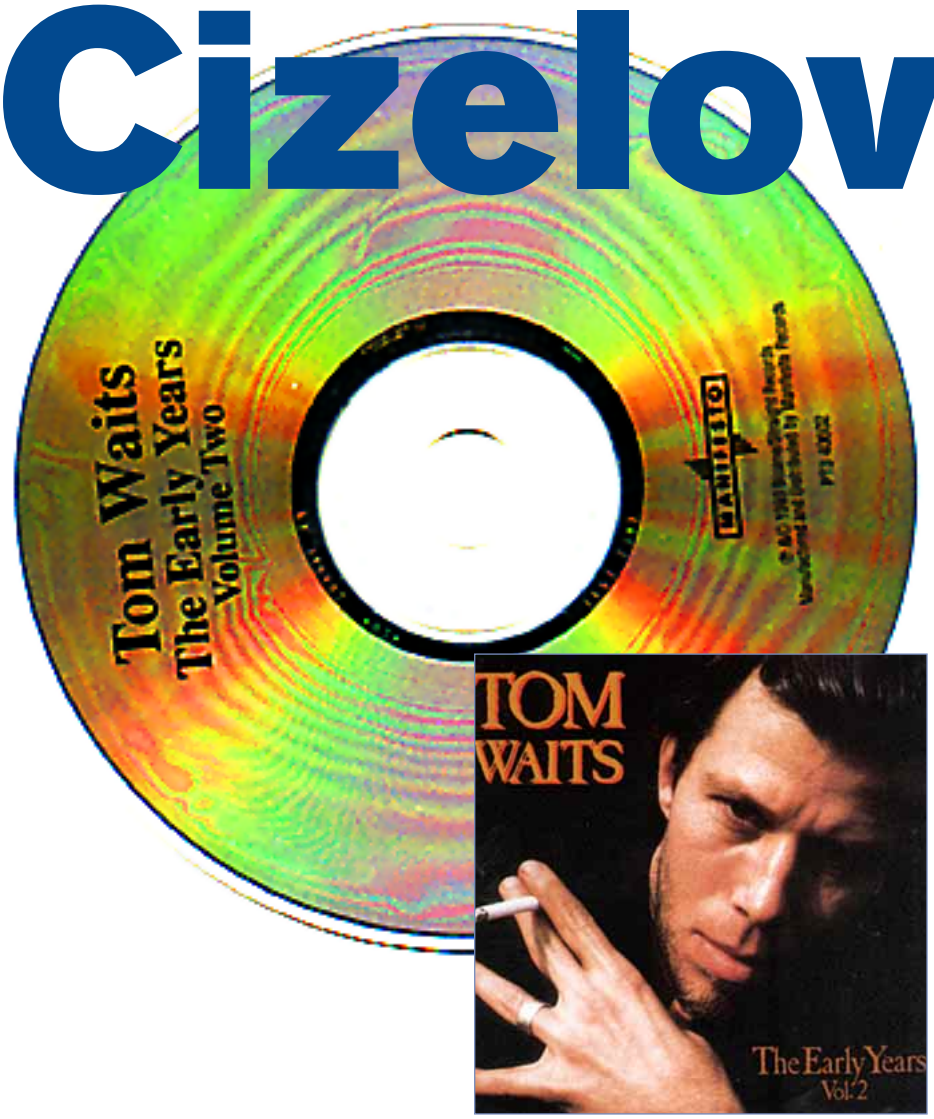

Abych do toho svého guláše zase zapojil něco jiného: byl jsem se prohrabat v Jungmance cédéčky za 5 korun a pár kousků jsem si „vylosoval".

– Polská skupina **Lombard** vydala jedno dobré LP, ze kterého jsme si v mládí (když jsme na maloměstě „organizovali kulturu") vybrali znělku pro poslechovou diskotéku: *Smierc dyskotece!* Výběr *Lombard 81-91* tím začíná a zahrnuje 21 skladeb. Za ty prachy...

– Zcela na blind jsem za dalších 5 korun koupil CD s názvem: *Najlepsi spiewaja Woo Woo - Flota zjednoczonych sil.* Jakýsi polský folkrock...

– **Perfect**. Klasický bigbít, desky Perfectů se prodávaly v Polské kultuře a pro mě je to srdeční záležitost: minimálně 8 skladeb jsem otextoval pro jednu „zábavkovou kapelu", která operovala v regionu Vysočina.

– **Czerwone gitary 3**. Snad jediná kapela, která mi byla povědomá z přelomu 60. a 70. let z Polska, před mohutným, pozdějším polským nástupem. Ovlivněni Hollies, Mody Blues, vícehlasé vokály, varhany mají ještě zvuk varhan a při poslechu se mi pořád objevuje před očima K. Černoch, P. Novák anebo Synkopy 61.

– **Osadebe**. Tohle je poměrně síla, *Stephen Osita Osadebe and His Nigerian Sound* je asi z desky „přetočené" CD (praská). 6 dlouhých skladeb afrického šramlu, který si hraje to svoje, občas falešně, ale jede si stále pěkně rovně – inu, *jedem do Afriky, jedeme do Zimbabwe* (i když tuším, že tihle strejci sedí zapikovaní někde v chladném Londýně).

– **Krzysztof Komeda**. *Live in Copenhagen. Vol. 1.* Nákup proveden opravdu jen kvůli jménu Komedu, myslel jsem tak na nějaký šanson polského typu, a ač jsem jméno kdysi zaznamenal, nic jsem si pod něj nemohl „vložit". Ale že to je free jazz, to mi nesklaplo. Nicméně je poslouchatelný, zvláště když ho doprovází jedna z velkých legend – saxofonista Urbaniak.

A teď zase k úlovkům z Bontonlandu...

Tentokrát hodně blízké tóny... Kalifornská skupina **Creedence Clearwater Revival**, jinak též bratři Fogertyové a spol., je asi nejvážnějším pokusem o spojení rock'n'rolu

drby

s rhytmem & blues. *Krýdeni* byly kapelou, kterou jsem měl na své první cívce – patnáctce ORWO na B5 – byl to můj snad nejohranější pásek, a ještě k tomu žďárská skupina *Bells* hrála asi šest jejich pecek na zábavách na konci let 70., už tak vzdálených. CD *The Koncert* se objevil až v roce 1980, když už kapela dávno neexistovala, ale nahrán je v lednu 1970 v Oaklandu (až o několik později vznikají další koncertní alba z Evropy). Na tomto je 14 skladeb včetně všech hitů: *Green River*, *Travelin' Band*, *Who'll Stope the Rain*, *Bad Moon*, *Rising Proud Mary*. *The Midnight Special Down*, americký tradicionál, u nás nazpívaly Martha a Tena a *Down on the Corner* Karel Gott (*Korunou si hodím*). Poslední skladba *Keep on Chooglin'* má přes devět minut a je to taková ta natahovací guma... Tohle mě moc těší. Za 199 korun.

Dále jsem vysejloval **Stranglers** (nedávno jsem o nich psal). Čtyři desky rychle za sebou (během tří let), to už je nějaké umělecké tenze. *The Raven* (1979) byl poslední kousek, co mi chyběl. Je to pořád příjemné a nezklamávající – za 259 korun.

Přiznám se, že u mě fungují (a nevím, zda je tomu tak i u jiných posluchačů) jakési umělé „retardéry", čili zpomalovače přísunu informací, v tomto případě hudebních. Prostě některá jména ignoruji, i když logicky nevím proč a tuším, že jsou to výtečné věci. Ale – neposlouchám je, nevyhledávám je. V 70. a 80. letech to třeba byli *Genesis* (přestože jsem pak objevil album *Abacab*), *Police*, *R. Wakeman* apod. K nim patří(il) i **Tom Waits**. Chlapík z Kalifornie (1949) jasně ovlivněný jazzem a blues, když se v polovině 80. let stěhuje do N. Y., je už známou postavou, skládá hudbu k muzikálům, hraje v několika filmech, jeho skladby přebírají i jiní interpreti (www.tomwaits.com).

Znovu říkám, že k tomu nemám žádné logické vysvětlení, ale prostě je to tak (tím samozřejmě netvrdím, že jsem ho nikdy neslyšel a že nevím o jeho významu). Přesto všechno jsem si ve výprodeji v Bontonlandu zakoupil jeho CD *The Early Years. Vol. 2*. Zde jsou nahrávky z druhé poloviny roku 1971, tedy ještě 2 roky před první „řádnou" Waitsovou deskou. Album obsahuje 13 skladeb. Byl jsem lapen muzikou, kytara střídaná piánem, jakoby se Dylan (a místy i Donovan) rozvíjel do jakéhosi šansonu divadel malých forem... dovedu si „slastně" představit, že někdy v útrobách Prahy by byl lokál, kde by na pódiu seděl kytarista či klavírista a zpovídal by se svému nástroji, hostům, ale hlavně sobě. Tím netvrdím, že si budu Waitse dodatečně dokupovat, ale tohle CD bude mít význačné místo v mé cédéčkárně, v první linii... Za 199 korun.

PS: Dostalo se mi do rukou pár čísel, tak je připojuji ke svému neuposlouchatelnému seriálu o CD.

Největší tržby za prodej cd byl v roce 1995 – celkem 13 833 mil. USD, od té doby prodej více méně kolísavě klesá. V roce 1999 byla částka na úrovni 12 378 mil. USD.

Největší trh s hudebními nosiči představují Spojené státy americké (14,25 mld. USD; 37 % světového trhu), Japonsko (6,43; 17), Velká Británie (2,9; 8), Německo (2,83; 7) a Francie (1,98; 5).

Pět největších firem v USA a v Evropě, které celkově představují 85 %, resp. 82 % trhu: Universal (28; 26), Warner Music (15,4; 17,3), Bertelsman Music Group – BMG (19,4; 12), Sony Music (13,5; 11,5) a EMI (8,7; 15,2).

Jak se říká mezi námi rockery: Copy kill music, čili česky: kupujte kila muziky!

Jakub Šofar

Znovu říkám, že k tomu nemám žádné logické vysvětlení, ale prostě je to tak (tím samozřejmě netvrdím, že jsem ho nikdy neslyšel a že nevím o jeho významu). Přesto všechno jsem si ve výprodeji v Bontonlandu zakoupil jeho CD *The Early Years. Vol. 2.*

Kniha,

Úvodní (a nejrozsáhlejší) kapitolu tvoří kauza Olovo, pravděpodobně proto, že kdo do této události nevěnoval práci dvojice K + S pozornost, poté už si jich všimnout musel. Volným řetězením témat (ale s řadou vnitřních souvislostí) se pak dostaneme k Miroslavu Šloufovi, bamberské aféře, černému sponzorování ČSSD a ODS atd.

Kniha *Tíha Olova* (vydala Pragma, Praha 200) je jako mince o dvou stranách. Recenze na ni by měla reagovat nejen (jako každá slušná recenze) na knihu samotnou, ale i na v ní uvedené informace. Trochu tím sice vybočíme z žánru, ale nebude to na škodu věci.

Co je to za knihu

Autory *Tíhy Olova* jsou novináři Mladé fronty Dnes Sabina Slonková a Jiří Kubík – pravděpodobně nejzasloužilejší (i když to není taková výhra, protože téměř jediní) nositelé titulu „investigativní reportéři" v současném českém tisku. Propagační leták by knihu zřejmě označil za „vzrušující nahlédnutí pod pokličku nejzajímavějších mediálních kauz v ČR za posledních pět let". V podstatě jde přitom o to, že Kubík a Slonková vyprávějí, „jak to psali".

Co v té knize je

Životopisy jednotlivých témat, událostí a afér, většinou v chronologickém pořadí – od získání prvních tipů přes ověřování zdrojů a shánění doplňujících informací po definitivní (v MfD publikované) verze článků. Úvodní (a nejrozsáhlejší) kapitolu tvoří kauza Olovo, pravděpodobně proto, že kdo do této události nevěnoval práci dvojice K + S pozornost, poté už si jich všimnout musel. Volným řetězením témat (ale s řadou vnitřních souvislostí) se pak dostaneme k Miroslavu Šloufovi, bamberské aféře, černému sponzorování ČSSD a ODS atd.

Proč tu knihu psali

Tak to opravdu nevím. Možná si potřebovali vydělat na dovolenou, možná chtěli po dlouhodobé sérii článků kritických k ČSSD obhájit svou nezávislost a profesionalitu, možná chtěli bilancováním uzavřít jednu etapu své práce, možná jim to prostě přišlo zajímavé. To ale není důležité.

Co je důležité

Důležité je, že *Tíha Olova* vůbec vyšla. Je to důležité ze dvou důvodů. Jednak je to svým způsobem literatura faktu. Nesnaží se sice postihnout novodobé české dějiny v úplnosti, celkové souvislosti a chronologické návaznosti, to ale na druhou stranu umožňuje zveřejnit detaily a názory, které při snaze o objektivitu spadly pod stůl. Jde vlastně o parciální literaturu faktu. A připustíme-li, že mozaika dílčích pohledů může ve výsledku poskládat relativně úplný obraz doby, stane se *Tíha Olova* téměř povinnou četbou budoucích historiků, politologů a dalších společenskovědců.

Druhý důvod

Z toho, že jsem druhému důvodu vyhradil zvláštní mezititulek, plyne, že jej považuji za důležitější než první. Jelikož jsme v me-

O NÍŽ STOJÍ ZA TO MLUVIT

diální rubrice, je jasné proč. *Tíha Olova* by měla být povinnou četbou především pro (nejen budoucí) novináře. Je to totiž návod, ukázková kuchařka určitého způsobu psaní. Způsobu, jehož základním kamenem je specifická práce se zdroji.

Schopnost nacházet a zpracovávat zdroje informací je alfou a omegou (neboli italským a německým automobilem) reportérské práce vůbec. Jenomže když tohle vykládáte studentům žurnalistiky, zařadí si vás do kategorie „obecné plky". Tak se na to podívejme podrobněji.

Reportérské desatero

Své krédo dvojice Kubík – Slonková shrnula do šesti bodů, zařazovaných postupně do textu:

1. Chráníme zdroj. „Výměnou za slib anonymity se dozvídáme o věcech, které měly zůstat utajeny."

2. Nekrademe. „Vykrádání novinových článků ... je potupná záležitost."

3. Volby nás nezajímají. „Odložení textů (kvůli politickým ohledům – pozn. mc) by znamenalo, že lidem některé věci zamlčujeme."

4. Získáváme informace. „Máme okruh známých podnikatelů, právníků a státních úředníků..."

5. Nepíšeme všechno. „Někdy jsme některé informace zatajili, ... například v obavě, že je nedokážeme stoprocentně u soudu doložit."

6. Ověřujeme. „Každá informace má být ověřena minimálně ze dvou na sobě nezávislých zdrojů."

Novinářská neúcta

K reportérské práci patří určitá nezdvořilost. Mám na mysli nezdvořilost k politikům, ředitelům neprůhledných holdingů atd. Jedním z úkolů žurnalistiky by mělo být znepříjemňovat život bohatým a mocným. Zvlášť v českém prostředí, kde ještě podnikatelská a politická etika platí za chudé příbuzné, musí pověstní „hlídací psi demokracie" nejen štěkat, ale občas i kousnout.

Jednou z forem této oceňované neúcty je právě pomocí zdrojů získávat a zveřejňovat informace, jež měly zůstat skryty.

Kubík se Slonkovou se ale podle své knihy pohybují na hranici, kde končí zdravá agresivita a začíná zbytečné nadávání a vyřizování si osobních účtů. V novinách se pochopitelně hádky s Milošem Zemanem neobjeví, tady se k nim ale oba téměř hrdě přiznávají. Je už pak těžké posoudit, kde končí profesí daná neúcta a začíná osobní animozita. Čtenář tak aspoň částečně pochopí podhoubí premiérových urážek novinářstva.

Základní vlastností českého prostoru je jeho malost. Každý se zná s každým. Tento „jánabráchismus" duo K + S statečně (to myslím bez ironie) odkrývá v politicko – hospodářské sféře, ale samo mu podléhá, když ve svých vztazích s politiky dává prostor osobním sympatiím a antipatiím. V Tí-

Kubík se Slonkovou se ale podle své knihy pohybují na hranici, kde končí zdravá agresivita a začíná zbytečné nadávání a vyřizování si osobních účtů. V novinách se pochopitelně hádky s Milošem Zemanem neobjeví, tady se k nim ale oba téměř hrdě přiznávají. Je už pak těžké posoudit, kde končí profesí daná neúcta a začíná osobní animozita.

Oba novináři vidí svůj svět velmi nekomplikovaně. Oni jsou mladé, ideově nezatížené stroje na zprávy, nemající žádné emoce. S touto devizou předkládají čtenářům novin své články. Čtenář by jim to možná i věřil – dokud si nepřečte Tíhu Olova.

ze Olova viz kapitoly Jak se Zeman omlouval hnoji a Rozhovory, chvíle pro jiného Klause.

Oba novináři vidí svůj svět velmi nekomplikovaně. Oni jsou mladé, ideově nezatížené stroje na zprávy, nemající žádné emoce. S touto devizou předkládají čtenářům novin své články. Čtenář by jim to možná i věřil – dokud si nepřečte Tíhu Olova.

S neúctou k mocným, do značné míry chvályhodnou vlastností, se bohužel u Kubíka a Slonkové druží neúcta ke čtenáři. Mám na mysli používání nejmenovaných zdrojů. Sami autoři sice v prvním bodu svého kréda odsuzují přemnožení nejmenovaných zdrojů v českém tisku, ale tuto tendenci ještě sami posilují. Vytýkám jim jedno: Zbavují tím své čtenáře možnosti vyhodnotit si dodané informace po svém. Když už se oba novináři tváří jako nezkreslující kanály, jimiž proudí čisté informace, měli by nechat vyhodnocení těch informací na čtenářích. Ti jsou namísto toho stavěni do situace „věřím–nevěřím“, musejí (nebo pochopitelně nemusejí) důvěřovat novinářům, že to s nimi myslí dobře. Což, jakž jsme před chvílí viděli, neplatí neomezeně.

Nejmenované zdroje

Využívání nejmenovaných zdrojů s sebou nese ještě jedno riziko: přílišnou závislost na zdrojích. Autoři Tíhy olova na tom sice ještě nejsou tak špatně, jako býval třeba týdeník Respekt – s jeho napojením na politickou sféru, obzvlášť na ministerstvo vnitra (Ruml, Fendrych, Mlynář...), u něj byl pojem „redakční nezávislost“ hodně diskutabilní –, ale vystavují se riziku, že budou svými zdroji nenápadně ovlivňováni.

Ano, určitě existují informátoři, kteří do redakce MF Dnes budou nosit složky žhavých materiálů jen proto, aby pomohli dobré věci („Dopis tohoto pána nás přivádí na zajímavou stopu“ – str. 87). Bohužel ale přibude těch, kteří anonymitu využijí k rozjíždění vlastních informačních her. Viz na-

příklad „frustrovaní policisté“, kteří nemají dostatek důkazů, a proto jakoby indiskrétně informují novináře. Kubík se Slonkovou tak slouží stejné policii, proti níž s velkým popraskem v kauze Olovo hájii své právo utajit zdroj informací, i když to mohlo zkomplikovat vyšetřování.

Netvrdím, že tak MF Dnes tiskne lži. V Tíze Olova Kubík se Slonkovou mnohokrát popisují, kolik práce jim dá určitou informaci ověřit. Hrozí však to, že budou ve svém ověřování a dalším pátrání záměrně nasměrováni.

Smířlivý závěr

Tímhle článkem nechci autory Tíhy Olova odstřelit. Dokonce si myslím, že v řadě případů je jejich způsob získávání informací a psaní ne-li jediný možný, pak alespoň nejefektivnější. Šlo mi o nastínění praktických a etických souvislostí jejich práce.

Po dlouhé době se totiž na českých mediálních luzích a hájích je o čem bavit. (Naposledy to byl snad výbor z interview Alexandra Kramera.) To, co se totiž u nás běžně označuje za mediální kritiku (např. na serveru Nadačního fondu Ferdinanda Peroutky břitké sepsutí deníku Právo, že by v titulcích neměl používat slovo „tisk“, když sám je tiskem), je upřímně řečeno k smíchu.

A tohle je druhý, a možná důležitější, význam knihy Tíha Olova.

A když budete dost drzí a zaplácnete s tímto triviálním poznatkem osmdesát řádek možná vám to někdo otiskne.

Miroslav Cingl

Po dlouhé době se totiž na českých mediálních luzích a hájích je o čem bavit.

O NÍŽ STOJÍ ZA TO MLUVIT

Krvik
Totr

Petr NOVOTNÝ
Tomáš KOUT
Filip VOTAVA
Pavel LANGHAMMER

NEW YORK
NEW YORK

obětem tour

26.-28. 10. 2001 • Festival Mnichovice. - - - Půlhodiny vlakem z Prahy směr Benešov, dále deset minut ve směru jízdy podél kolejí. Festival se koná v prostoru bývalé vechtrovny. - - - Krvik Totr vystoupí v sobotu 27. 10. odpoledne. Na programu hodina zbrusu nových textů.
15. 11. 2001 18 hodin • Literární Pošetky. - - - Místo konání: Galerie Základní školy Ústavní. Spojení: Metro C – Nádraží Holešovice, odtud busem č. 200 čtyři stanice (cca 20 minut) na stanici Odra. Postupte si ve směru jízdy... o cca sto metrů, vpravo uvidíte dvě školní budovy, Galerie je v té vzdálenější, v zadním traktu. Při pozdním příchodu doporučujeme dobývat se do dveří destruktivní metodou.

V PRODEJI charitativní CD "Teroristé to mají jisté". Výtěžek půjde na cokoli smysluplného v Čechách (onkologie, dětské domovy, vozíčkáři), jen ne na New York, New York!!!

www.krviktotr.kgb.cz

Proto se odvoláváme na to, že české slovo „průmysl“ vlastně znamená průnik myslí...

HIS

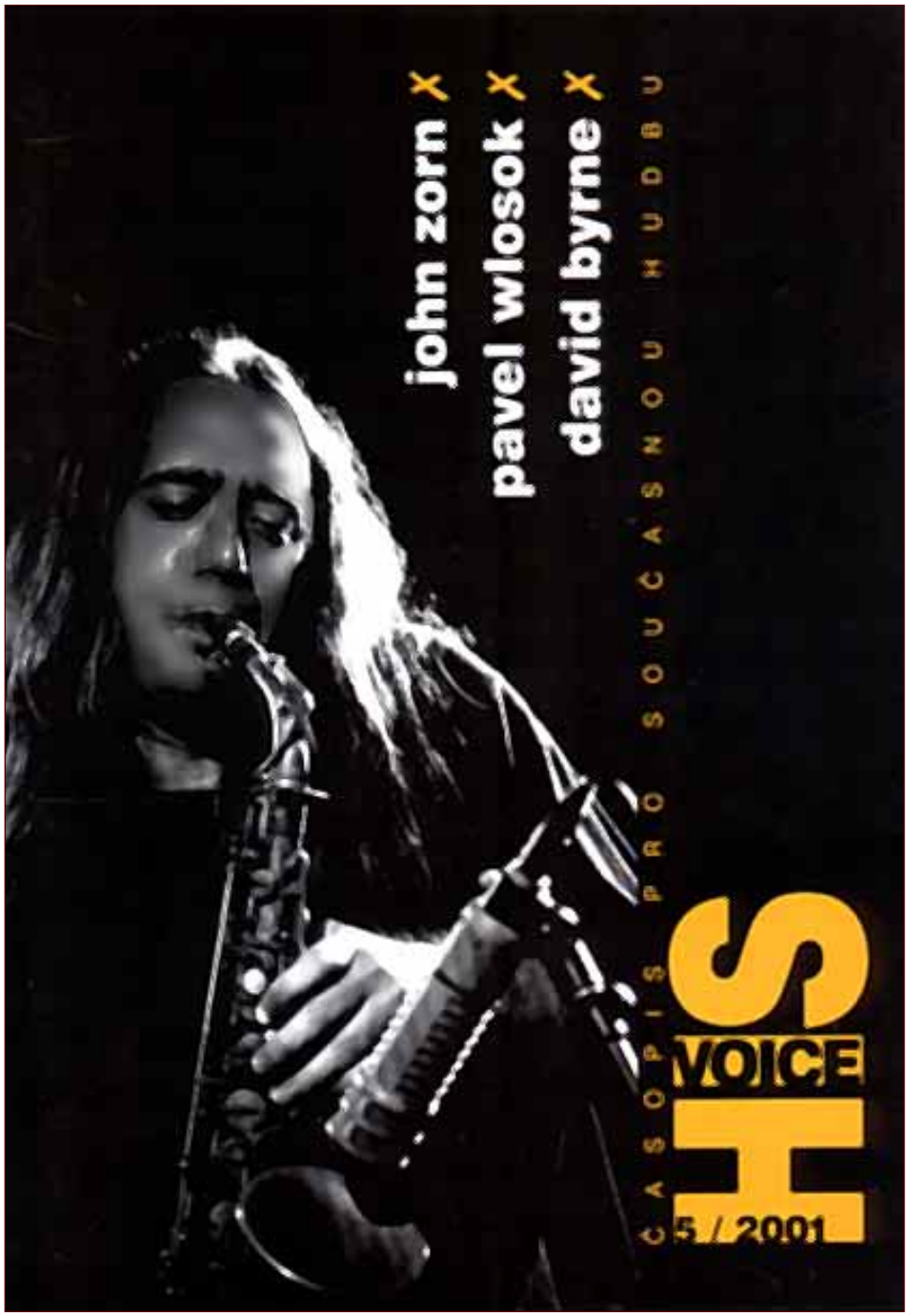

Na mém mediálním (tiskovém) nebi se objevuje nová stálice. Přestože ještě není ani uzavřen první ročník časopisu HIS VOICE, dovolím si předpovědět, že pokud budou mít jeho „strůjci“ peníze, pak se tu zabydlelo periodikum, které převzalo štafetový kolík od „jazzbulletinu“, jež vydávala v letech tuhovlády Jazzová sekce.

Průnik vážné hudby s progresivními výpady rocku, jazzu či worldmusic, příjemné, čisté, neurážející a neunavující grafické vybavení a zpracování (za grafickou úpravou chválím Martinu Kacetlovou). Články „o něčem“, ne „pro někoho“. Až udivující kritika. Informace, které se nikde jinde jako laik nedozvím...

Abych nějak doložil svůj názor o návaznosti na Jazz bulletin, pokusím se to dokumentovat na článku, který je právě typickým „svorníkem“ vážnosti, modernosti a populárnosti... V Kojetíně existuje Kojetínská industriální filharmonie, jejíž hybnou silou je Petr Samlík. Z rozhovoru s ním...

O notaci:

Notace samotná vychází z Morseovy abecedy, respektive jejích znaků, obohacených o další prvky, které pocházejí z klasické notace. Jejím základem je tečka a čárka. Tečka označuje údery či krátké tóny, třeba ve smyčcových nástrojích. Čárka označuje delší útvary, čím je delší, tím je delší tón. Hudba je členěna do taktů, jejichž začátky jsou určovány gestem pravé ruky dirigenta; levá ruka uka-

VOICE, časopis pro současnou hudbu

HIS VOICE je „náš hlas“...

zuje čísla taktů. Protože ruka má jen pět prstů, značíme takty v takové specifické pětkové soustavě, vždy od jedné do pěti, pak od jedenácti do patnácti atd.

O industriálu:

A proč industriální? Já se vždy odvolávám na to, že překlad slova industriální do češtiny znamená „průmyslový“. My jej jednak chápeme v tom smyslu, že z části hrajeme na nástroje, které jsou produkty nějakých průmyslových závodů (například na tyče), tedy na věci, které jsou primárně vnímány jako výrobky, ne jako hudební nástroje... Proto se odvoláváme na to, že české slovo „průmysl“ vlastně znamená průnik myslí...

O nástrojích:

...industriální nástroje jsou utříděny podle převládajícího materiálu: plasty, kovy, skla, dřeva a tzv. vartechwoodpaper, což jsou nástroje nezařaditelné, z kombinových materiálů. Je to zkratka - varhany, techo, dřevo a papír.

V čísle jsou dále: Pavel Wlosek (jazzový pianista a skladatel), Jaroslav Šťastný (skladatel), David Byrne, alternativa, John Zorn, Forfest, Pavel Matuszek (barytonista), Plastic People, World Music Workshop, Konfrontazionen, Respect, festival Penelope, Czech Alternative Music Sampler & Parallel Pop (Black Point). Napadlo mně vypsat, aspoň pro srovnání, některé články z posledního Jazzu – bulletinu současné hudby, metodické publikace určené členům Jazzové sekce, 27/28, červen 1980: scéna alternativní hudby, Miles Davis, elektronická hudba v NSR, Art Bears, Jerome Savary, Andy Warhol's Factory, Václav Vokolek, Z. N. R., Sex Pistols, Spyro Gyra, Public Image, Niemen/Norwid... Onen informativní (obecný) prvek se sice přesouvá více k „zvláštnímu“, ale zkuste mi ukázat nějakou podobnou návaznost v jiné oblasti kulturních médií?

Součástí každého čísla HIS VOICE je i informační servis (přehled koncertů u nás, soutěží a konkursů).

Z minulých čísel alespoň pro přiblížení.

V jedničce např. o Marathonu nové hudby (17.–19. 11. 2001 v Arše) a festivalu Alternativa s vystoupením J. Zorna a skupiny Masada, brněnská multimediální tvorba šedesátých let.

Ve dvojce český a slovenský industrial, o CD skupiny Rale, brněnská multimediální scéna 70.–80. let, o stavu hudební kritiky.

Ve trojce rozhovor s M. Vitoušem, o M. Monkové a skupině Sledě, živé sledě, brněnská multimediální scéna 90. let, vzpomínka na I. Xenakise.

Ve čtyřce o Expozici nové hudby a Pražském jaru, o newyorském skladateli a klarinetistovi D. Goodeovi, o slovenském souboru pěti hrajících hudebních skladatelů *Vapori del Cuore* (*Výpary srdce*), o dvou vydavatelstvích elektronické hudby: *Mego* (Vídeň) a *Touch* (Londýn), o mezinárodním hudebním festivalu soudobé komorní hudby ve Wittenu.

HIS VOICE je „náš hlas“...

Josef Látek

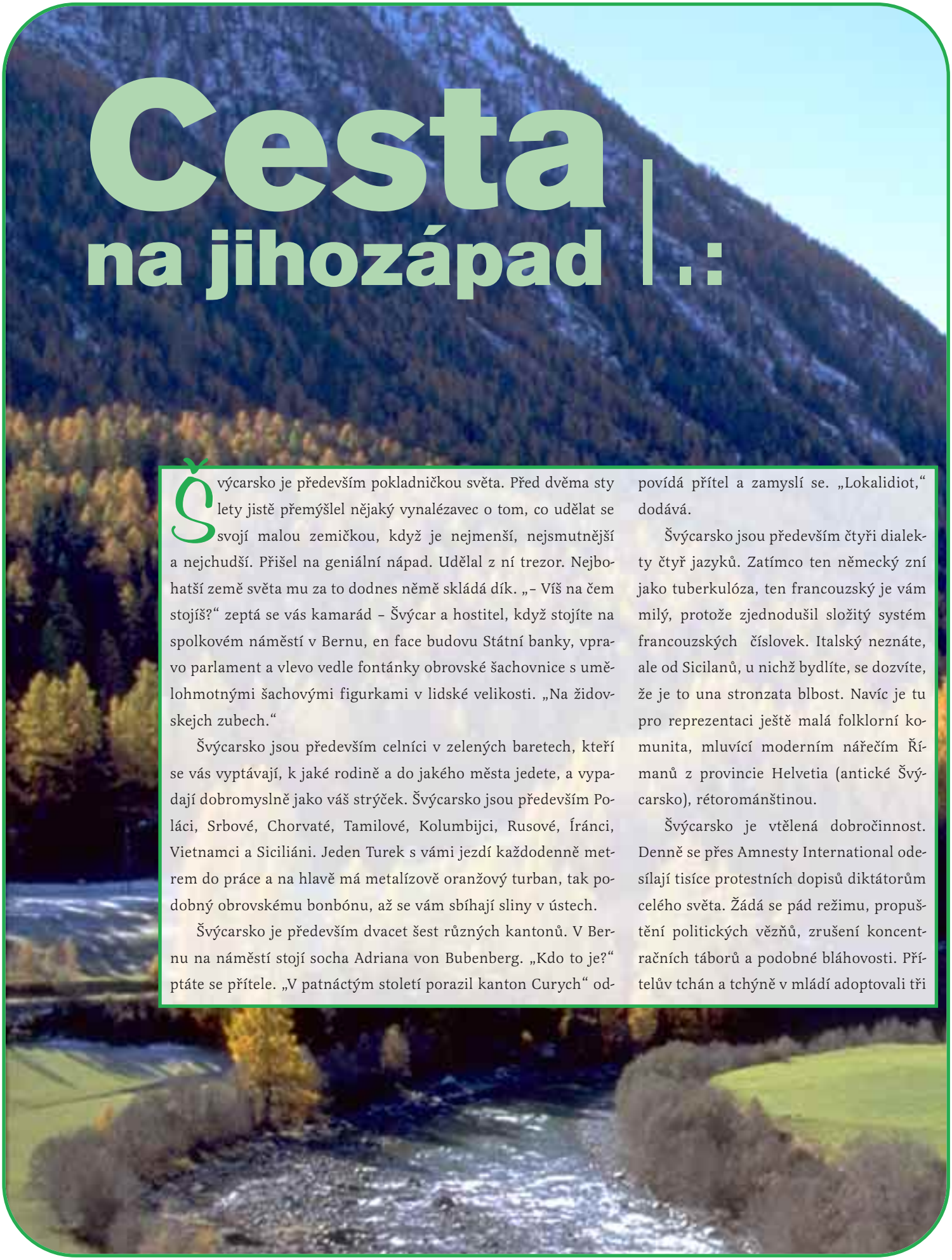

Cesta na jihozápad I.:

Švýcarsko je především pokladničkou světa. Před dvěma sty lety jistě přemýšlel nějaký vynalézavec o tom, co udělat se svojí malou zemičkou, když je nejmenší, nejsmutnější a nejchudší. Přišel na geniální nápad. Udělal z ní trezor. Nejbohatší země světa mu za to dodnes němě skládá dík. „– Víš na čem stojíš?“ zeptá se vás kamarád – Švýcar a hostitel, když stojíte na spolkovém náměstí v Bernu, en face budovu Státní banky, vpravo parlament a vlevo vedle fontánky obrovské šachovnice s umělohmotnými šachovými figurkami v lidské velikosti. „Na židovskejch zubech.“

Švýcarsko jsou především celníci v zelených baretech, kteří se vás vyptávají, k jaké rodině a do jakého města jedete, a vypadají dobromyslně jako váš strýček. Švýcarsko jsou především Poláci, Srbové, Chorvaté, Tamilové, Kolumbijci, Rusové, Íránci, Vietnamci a Siciliáni. Jeden Turek s vámi jezdí každodenně metrem do práce a na hlavě má metalízově oranžový turban, tak podobný obrovskému bonbónu, až se vám sbíhají sliny v ústech.

Švýcarsko je především dvacet šest různých kantonů. V Bernu na náměstí stojí socha Adriana von Bubenberg. „Kdo to je?“ ptáte se přítele. „V patnáctým století porazil kanton Curych“ odpovídá přítel a zamyslí se. „Lokalidiot,“ dodává.

Švýcarsko jsou především čtyři dialekty čtyř jazyků. Zatímco ten německý zní jako tuberkulóza, ten francouzský je vám milý, protože zjednodušil složitý systém francouzských číslovek. Italský neznáte, ale od Sicilanů, u nichž bydlíte, se dozvíte, že je to una stronzata blbost. Navíc je tu pro reprezentaci ještě malá folklorní komunita, mluvící moderním nářečím Římanů z provincie Helvetia (antické Švýcarsko), rétorománštinou.

Švýcarsko je vtělená dobročinnost. Denně se přes Amnesty International odesílají tisíce protestních dopisů diktátorům celého světa. Žádá se pád režimu, propuštění politických vězňů, zrušení koncentračních táborů a podobné bláhovosti. Přítelův tchán a tchýně v mládí adoptovali tři

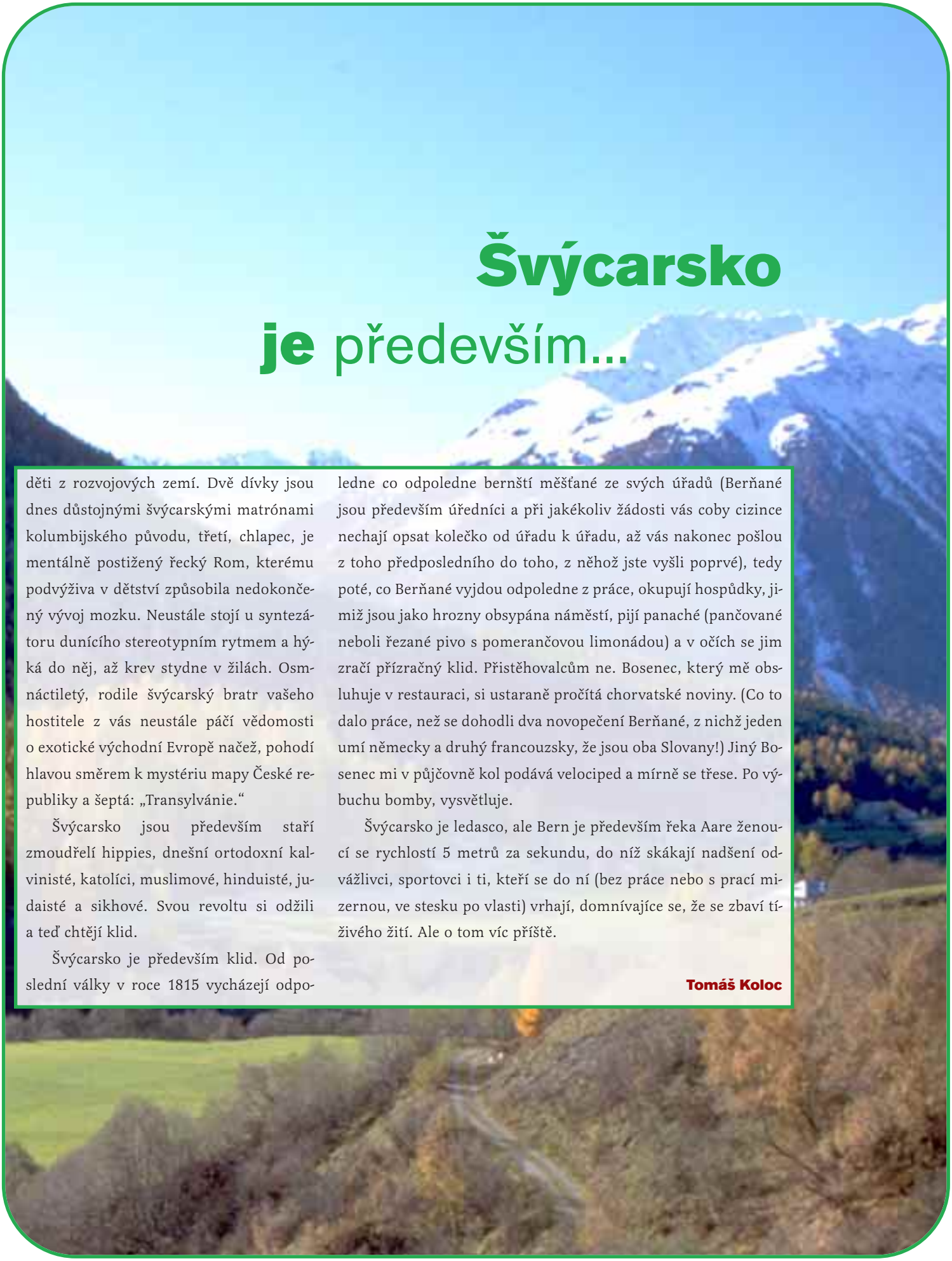

Švýcarsko je především...

děti z rozvojových zemí. Dvě dívky jsou dnes důstojnými švýcarskými matrónami kolumbijského původu, třetí, chlapec, je mentálně postižený řecký Rom, kterému podvýživa v dětství způsobila nedokončený vývoj mozku. Neustále stojí u syntezátoru dunícího stereotypním rytmem a hýká do něj, až krev stydne v žilách. Osmnáctiletý, rodile švýcarský bratr vašeho hostitele z vás neustále páčí vědomosti o exotické východní Evropě načež, pohodí hlavou směrem k mystériu mapy České republiky a šeptá: „Transylvánie."

Švýcarsko jsou především staří zmoudřelí hippies, dnešní ortodoxní kalvinisté, katolíci, muslimové, hinduisté, judaisté a sikhové. Svou revoltu si odžili a teď chtějí klid.

Švýcarsko je především klid. Od poslední války v roce 1815 vycházejí odpoledne co odpoledne berntí měšťané ze svých úřadů (Berňané jsou především úředníci a při jakékoliv žádosti vás coby cizince nechají opsat kolečko od úřadu k úřadu, až vás nakonec pošlou z toho předposledního do toho, z něhož jste vyšli poprvé), tedy poté, co Berňané vyjdou odpoledne z práce, okupují hospůdky, jimiž jsou jako hrozny obsypána náměstí, pijí panaché (pančované neboli řezané pivo s pomerančovou limonádou) a v očích se jim zračí přízračný klid. Přistěhovalcům ne. Bosenec, který mě obsluhuje v restauraci, si ustaraně pročítá chorvatské noviny. (Co to dalo práce, než se dohodli dva novopečení Berňané, z nichž jeden umí německy a druhý francouzsky, že jsou oba Slovany!) Jiný Bosenec mi v půjčovně kol podává velociped a mírně se třese. Po výbuchu bomby, vysvětluje.

Švýcarsko je ledasco, ale Bern je především řeka Aare ženoucí se rychlostí 5 metrů za sekundu, do níž skákají nadšení odvážlivci, sportovci i ti, kteří se do ní (bez práce nebo s prací mizernou, ve stesku po vlasti) vrhají, domnívajíce se, že se zbaví tíživého žití. Ale o tom víc příště.

Tomáš Koloc

Surfování na divadelních vlnách – ...příští vlna je next wave ... 2001

Divadelní podzim není podzim

...příští vlna/next wave vznikla jako off-program festivalu Mozart Open v roce 1994, a letošní ročník je tak už osmý. Podle slov organizátorů má tvořit platformu pro

Tak tady máme podzimno a lidi nám zase chodí do divadel. Ne, že by si o divadelních prázdninách toho divadla neužili, letošní léto lákalo lidi lecčím, ale přece jen je těch příležitostí, obzvláště teď v říjnu, o cosi víc (Next wave, Festival Divadlo v Plzni, 4 + 4 dny v pohybu). Zkrátka samé velké akce, o kterých se potom mluví celý rok. Zkusíme se podívat na letošní festival *...příští vlna/next wave*... jak zní jeho plný název, neboli zkráceně na nekstvejfku.

Trocha faktů a jak to funguje

...příští vlna/next wave vznikla jako off-program festivalu Mozart Open v roce 1994, a letošní ročník je tak už osmý. Podle slov organizátorů má tvořit platformu pro „přednostně domácí divadelní a uměleckou alternativu, okraj a underground, je to příležitost k prezentaci a konfrontaci toho nového, co přichází, toho ‚příštího'". Celá akce je vystavěna na blokové dramaturgii, která dělí festivalový čas do jednotlivých dramaturgicky odlišně vystavěných dnů. Tato koncepce byla použita už na minulém ročníku a docela se osvědčuje. Divák dostává možnost vybrat si ve strukturovaném programu ten den, nebo jeho část, který vyhovuje jeho divadelnímu vkusu a zájmu. Představení v jednotlivých dnech byla vždy spojena určitým sjednocujícím klíčem, podle kterého se dalo v pestré festivalové mozaice docela slušně orientovat. Právě ona pestrost je hlavní zbraní festivalu, dostávají se vedle sebe soubory profesionální i amatérské, soubory s vysokou úrovní i úrovní

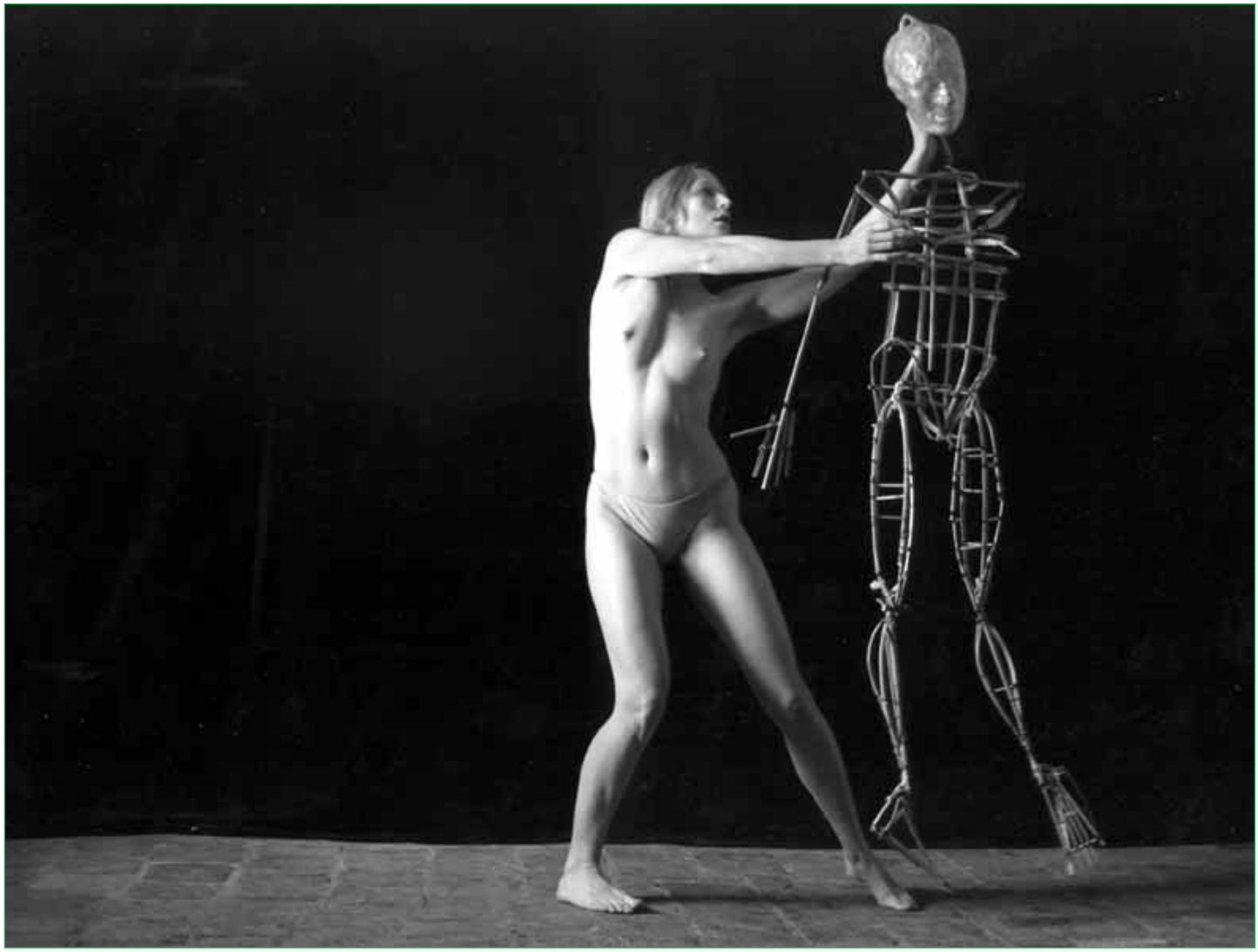

Danse macabre (A. Svobodová), foto Next wave

slabší. Vzniká tak příležitosti ke konfrontaci jednotlivých žánrů a srovnání různého pojetí obdobných témat. V neposlední řadě systém denních lístků poskytoval i výhodnou finanční přístupnost.

Pěna dní

Jelikož festival trval šest dní a uvedl na scénu kolem padesáti vystoupení (úctyhodné číslo), bylo těžké, ne, bylo nemožné, obsáhnout je všechna. Omezím se jen na několik z mého soudu (a z toho ,co jsem viděl) nejzajímavějších kousků.

Hlavním „tahákem“ rozjezdového dne byla premiéra nového projektu Petra Váši a skupiny Ty syčáci. Pokusili se o vytvoření „regulerního“ operního opusu, který Váša nazval SSSS – punková opera s podtitulem Hra o život. Je to další a dost výrazný krok na Vášově cestě světem fyzického básnictví a nejen jeho. Podařilo se mu vytvořit tříhodinové hudební drama, ve kterém svým osobitým způsobem provedl diváka světem „velmi temného mystéria“ samoty, slávy, smrti a spásy členů jedné rockové kapely. Strhující, divácky velmi náročná, tříhodinová smršť přinesla pestrý tvar plný bohatě strukturované hry se slovy, hudebních nápadů, obrazových projekcí. Kompaktní tvar, který se bohatě vrstvil a proměňoval, neustále měnil rytmus a styl, byl, pravda, velmi náročný na diváckou pozornost, a někteří diváci představení po přestávce i opustili, ale pevně držená ústřední linka umožňovala Vášovi právě ten nespočet variací a odboček příběhu a obnovovala divákovu pozornost. Nezbývá než doufat, že Syčáci z Brna vydají svou operu i kompaktně.

„přednostně domácí divadelní a uměleckou alternativu, okraj a underground, je to příležitost k prezentaci a konfrontaci toho nového, co přichází, toho „příštího““.

Simona Assione vyhlíží Příští vlnu (Simona Assione), foto Next wave

Druhý den nazvaný „Kritici divadlu – Divadlo kritikům“ dramaturgicky připravil divadelní kritik a publicista Zdeněk A. Tichý.

Druhý den nazvaný „Kritici divadlu – Divadlo kritikům“ dramaturgicky připravil divadelní kritik a publicista Zdeněk A. Tichý. Všechna představení tohoto bloku se nějak dotýkala vztahu divadla a divadelní kritiky – té druhé strany, jak se někdy říká. V Divadle Na zábradlí se prezentovaly menší i větší scénické akce, ve kterých vystupovali nebo se na nich jinak podíleli právě naši divadelní kritici. V pořadu Poetická doupátka četli Jan Kerbr a Josef Mlejnek poezii – svou i cizí. Zanikli však v silné konkurenci Ivana Vyskočila a šansónů Zuzany Stivínové; nepříliš vhodné moderování Z. A. Tichého pořadu také moc neprospělo. Dále se v DNZ objevili studenti DAMU s kabaretním setkáním Ortena a Kafky, sešlost-spolek pravidelně vystupujících divadelních publicistů Puchmajer s drsnou komedií Hoši z národáku aneb Zabili Kemra, parchanti (národákem rozumějte „něco“ mezi Národním divadlem a národní fotbalovou reprezentací). Vrcholem dne bylo vyhlášená Morávkova inscenace Divadlo jako mor, která vzbudila velký ohlas již na loňském festivalu Divadlo v Plzni. Útočné představení, na kterém se podílejí herci z Klicperova divadla, Karlových Varů a Divadla v Dlouhé, vzniklo kombinací dvou textů (Rijnders: Fanda a Steigerwald: Hraj komedii), je zdrcujícím divadlem na divadle, které hlodá jako artaudovský mor sebe i svého diváka. Nepochybně šlo o jeden z největších zážitků festivalu.

Naopak zklamáním pak pro mnohé bylo zdůrazňované představení Poslední soud režiséra Gorana Cvetkoviče a perfomera a hudebníka Alexe Švamberka. Ač předvedeno s velkým fyzickým nasazením mladých herců a živou Švamberkovou hudbou, nenabídlo představení mnoho možností k umělecké komunikaci s divákem a temná vize světa tak zůstala pro nepočetné publikum v pozdních hodinách svým vršením nápadů a obrazů, tuším, nepochopena.

Novinkou byl letošní páteční den nazvaný Teatro mundi, ve kterém dramaturg David Ašenbryl představil tvorbu „minoritních etnických, národnostních a náboženských skupin žijících na našem území“. Vystoupila zde zpěvačka čínské opery Sunfenying Vojtová známá například z projektu Marné tázání nebes, uvedeného v říjnu v divadle Archa, romská kapela Romane Romnija, což znamená romské ženy – a opravdu tam hrají jen ženy (a dobře). Příjemná atmosféra vznikla při velmi amatérském, a asi právě proto vtipném vystoupení Rozkoše bez rizika (občanského sdružení zabývajícího se resocializací prostitutek), které částečně vznikalo před našimi zraky, kdy režisérka nahlas udávala zmateným hercům pokyny na jevišti. V odsvěceném kostele sv. Anny na Anenském náměstí probíhal site specific project nazvaný Brány, ve kterém skupinka diváků procházela vertikální tmou kostela a snažila se vnímat brány, které představovaly v jednotlivých patrech umístěné „magické“ animace tanečníků.

Uáá, kávu bych si dal! (Shinich), foto Next wave

Festival Next wave je zařazen k neprestižnějším pražským festivalům do skupiny A, minulý rok byl součástí akce Praha 2000.

Kaleidoskop, dramaturgovaný kurátorem festivalu Vladimírem Hulcem, představuje jeho nové objevy alternativní scény minulého roku, převážně z oblasti pohybového a tanečního divadla. Právě zde dostávají nejvíce prostoru amatérská vystoupení a nové i už částečně známé tváře. Z toho mála, co jsem z tohoto dne viděl, bylo pro mne nejzajímavější Horké spaní provázkovského Studia Dům, které v čtyřdílné inscenaci předvedlo křehce-poetické a vysoce vyvážené představení, jež svou barevnou a vtipnou poetikou právem nadchlo přeplněný sáleček Řetízku. Jen škoda, že se soubor v Praze neobjevuje i během roku, to by stálo za úvahu, páni dramaturgové. Zklamáním pro mne bylo vystoupení renomovaných amatérů Nejhodnějších medvídků, kteří mě kdysi nadchli svým Artikulátorem, ale letošní Chilliastra byla o poznání slabší a představovala spíš lepší průměr.

Nemá cenu pokoušet se o další výčet představení, skečů a performancí letošního festivalu, je to zkrátka ohromná vlna, po které divák surfuje, a často docela s úspěchem. Ještě jedno plus pořadatelům, většina představení na sebe navazovala, takže, kdo chtěl, mohl běhat ze sálu do sálu a nasávat energii v divadle anebo něco jiného jinde.

Kam s tím divákem?

Festival Next wave je zařazen k neprestižnějším pražským festivalům do skupiny A, minulý rok byl součástí akce Praha 2000. Snad by neškodilo, kdyby se některé větší části programu – tj. renomovaná vystoupení – odehrávala ve větších prostorech (jako minulý rok v Arše), kde by je mělo možnost shlédnout více diváků. Takhle jsme se občas i docela mačkali a na leckoho se nedostalo právě na těch nejpřitažlivějších kusech. Ale zase ne všechno bylo tak nabito, některá představení poloprázdněla, občas to bylo i chybou zmateného avizování začátku programů. Jinak se ale organizátoři akce s různými časovými skluzy a přesuny vyrovnávali docela zdatně. Jak sami avizovali – změny budou, a opravdu byly.

Festivalové publikum tvořili převážně mladší diváci, podobný festival neláká zrovna nejširší publikum. To je holt ta avantgarda. Celkově mi však divácký zájem připadal slabší, i když nemůžu, bohužel, srovnávat s minulými ročníky.

Tsunami na českých rybnících

Zatím jsem si nevšiml, že by náš denní tisk celou divadelní událost nějak výrazněji reflektoval. Snad alespoň ten odborný ještě

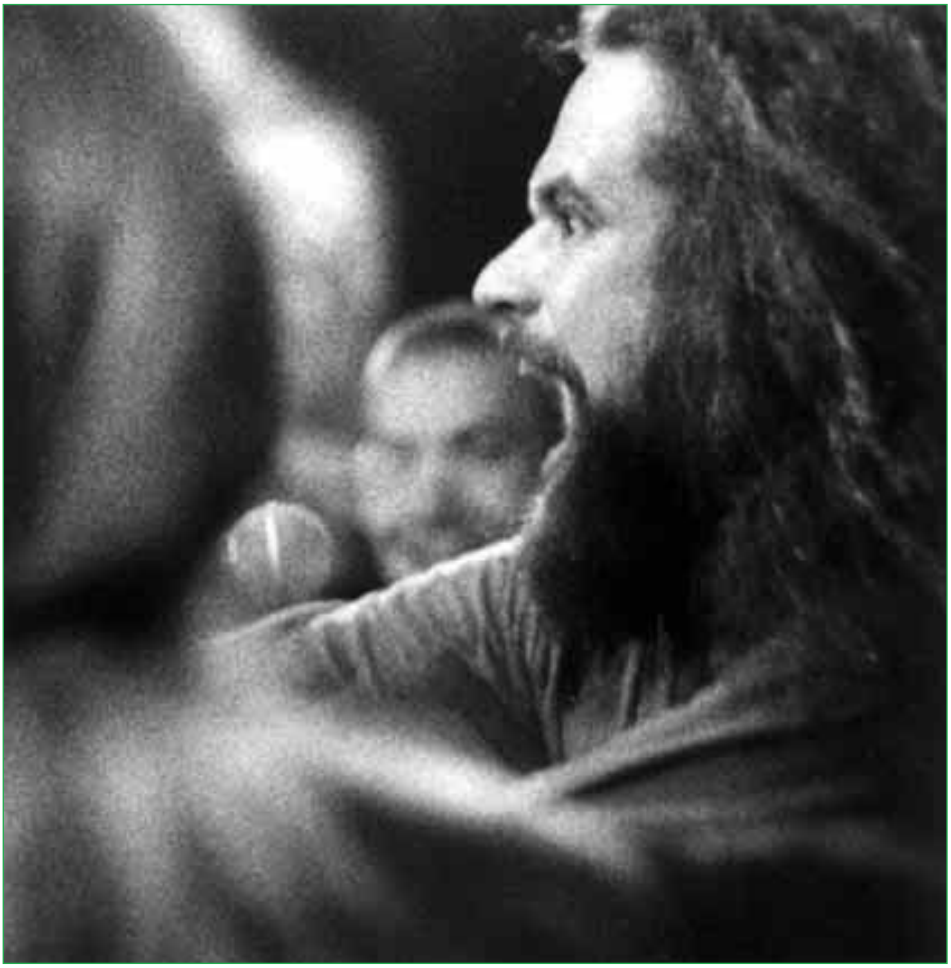

Kouření poškozuje ministra! (Petr Váša a Ty syčáci), foto Next wave

Ministr poškozuje zdraví! (Petr Váša a Ty syčáci), foto Next wave

něco stvoří. K příjemným věcem na festivalu patří taky festivalový zpravodaj – Tsunami, který se snaží aktuálně sledovat veškeré dění. Tato činnost byla svěřena studentům divadelní vědy UK FF, kteří nad shlédnutými představeními debatovali na svěřené dvouránce s nadhledem „4. patra, katedry divadelní vědy". Festival se snažil i o aktuální „on-line" informace na svých internetových stránkách, a řekl bych, že docela úspěšně (ke konci, pravda, trošku offlajnili). Festival tak dává příležitost nejen začínajícím umělcům, ale i začínajícím, jak se říká, lidem z druhé strany – tj. začínajícím divadelním kritikům. Takže, příští vlna! Podle názvu opět hodně hlučná. Chystá se i nový almanach divadelní a umělecké alternativy Orghast.

Hlavně, že teče, šak bude vínko

Festival je nepochybně příští, nejen divadelní, vlnou, to ostatně dosvědčuje i účast převážně mladého publika. Je příští vlnou, která se nabízí, vrhá na břeh naší pozornosti, ale zdaleka ne všechny její záhyby, experimenty mají tu trvalou hodnotu, která se zachytí na břehu našeho zájmu. Každopádně jsou zde naznačeny cesty ubírání se toho „příštího" divadla.

Honza Petružela

...příští vlna/next wave... *setkání divadelní, hudební, taneční, literární, výtvarné a jiné alternativy. Praha 6.–7. + 11.–14. 10. 2001. Divadlo Na zábradlí, Disk, Damúza, Řetízek, Montmartre, kostel sv. Anny, Divadlo Na Prádle. Kurátor festivalu: Vladimír Hulec. Dramaturgie: Zdeněk A. Tichý, David Ašenbryl, Vladimír Hulec, Milan Kozelka. Ředitel festivalu: Jan Dvořák.* www.nextwave.cz

Hlavním „tahákem“ rozjezdového dne byla premiéra nového projektu Petra Váši a skupiny Ty syčáci. Pokusili se o vytvoření „regulerního“ operního opusu, který Váša nazval SSSS – punková opera s podtitulem Hra o život.

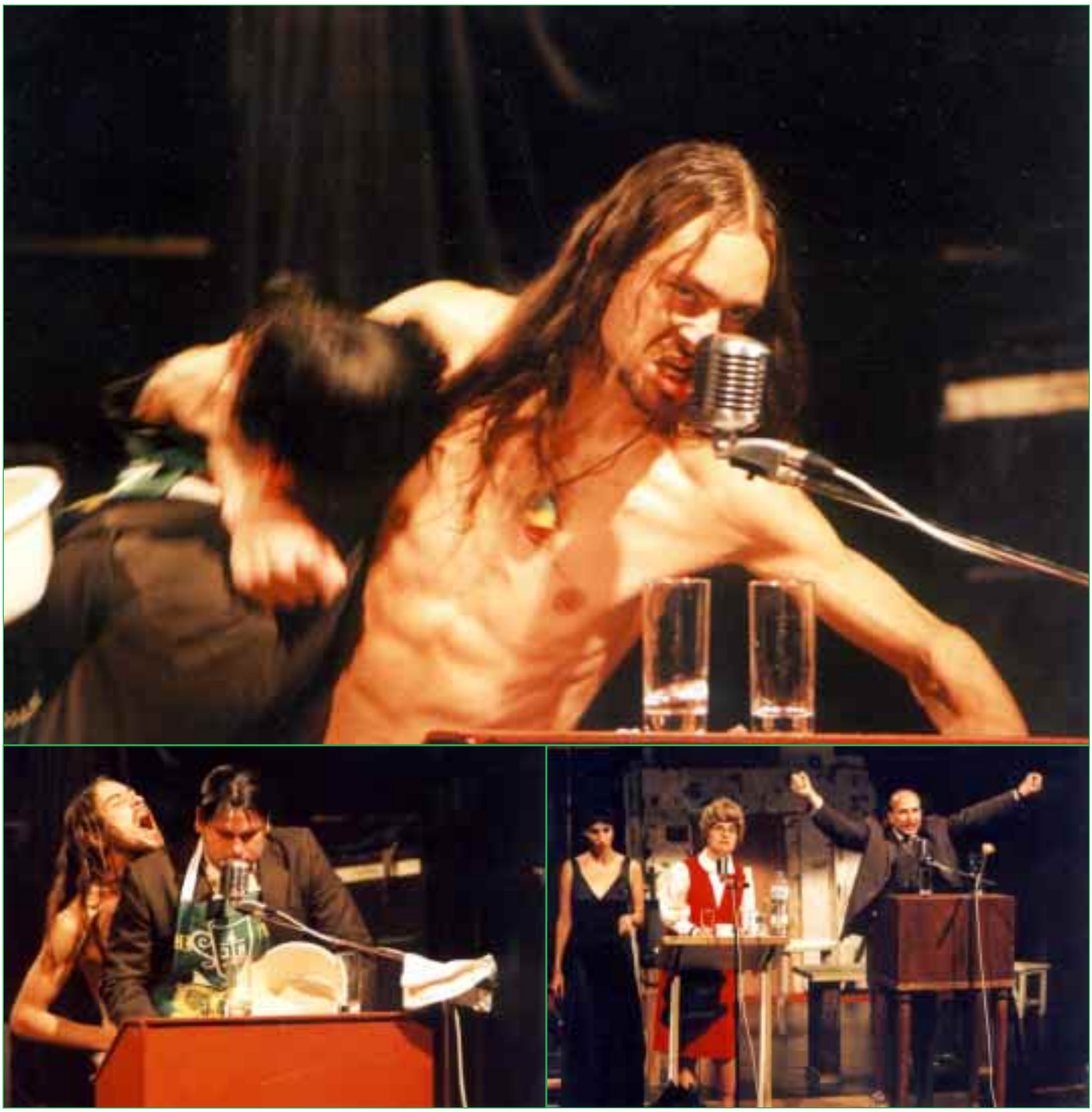

Divadlo jako mor, foto Next wave

O co gou v Babím létu?
V Babím létu gou o stáří...

Po tolika uměleckých držkopádech, které má Vladimír Michálek za sebou (Amerika, Zapomenuté světlo, Praha očima, Je třeba zabít Sekala, Anděl exit...) je příjemné zjistit, že umí natočit i dobrý film.

Babí

Jsou tři kategorie filmů. O filmech z té první se mluvit nemusí, protože za mluvení nestojí. Příkladem buď třeba Život je krásný. O filmech z kategorie druhé se mluvit nemá, protože mluvením si celý film zredukujeme na pár vět, a tyhle filmy stojí za to, abychom si pamatovali je a ne věty o nich. Sem patří třeba Amélie z Montmartru (doufám, že všichni, kdo viděli, kývají přičinlivě hlavami!). O kategorii třetí se potom mluvit (a psát) v pohodě může, protože je někde mezi. Sem patří Babí léto, nový film režiséra Vladimíra Michálka.

O co gou v Babím létu? V Babím létu gou o stáří. Důchodci, kteří se nemůžou smířit s tím, že by už z úcty k vlastnímu věku neměli dělat vylomeniny, je dělají stále a baví je

léto

to. Neshodnou se v tom s důchodci „rozumnějšími“, s vlastními manželkami, a dokonce ani s (už dospělými) dětmi. No představte si – koupíte otci krásný hrob a on vám není ani trochu vděčný!

Děj filmu by byla škoda tu převyprávět, třeba si ho někdy vychutnáte sami. Co je na plátně nejpříjemnější, je všudypřítomný černý humor. Nezastaví se před ničím – už jste se někdy smáli člověku po mrtvici? (– Samozřejmě, že se jím zároveň dojmete!) Herecké výkony jsou solidní, ostatně z promítačky tryskají sami prověření profesionálové. Ondřej Vetchý, pravda, trochu statuje, ale Zita Kabátová je roztomile nepřítomná duchem, Stella Zázvorková i Vlastimil Brodský tradičně (a správně) napasovaní do výrazů, které jim sednou, a Stanislav Zindulka v hlavní vedlejší (hehe) roli je naprosto excelentní. Nastanou sice chvíle, které herci neustojí – většinou při nadčasově symbolických promluvách (*„Podívej, kvetou stromy... Je mi dobře...“*), které do filmu sednou asi jako kuplet do kremace, ale to už je spíš věc scénáristy (Jiřího Hubače) a režiséra než herců.

Po tolika uměleckých držkopádech, které má Vladimír Michálek za sebou (Amerika, Zapomenuté světlo, Praha očima, Je třeba zabít Sekala, Anděl exit...) je příjemné zjistit, že umí natočit i dobrý film. Odpustíme mu proto tedy i jeho tradiční obsese – třeba zálibu v prvoplánově „symbolických“ záběrech – mlýnek drtí mák ve chvíli, kdy je duševně drcen hlavní hrdina, do sklenky sedá víno zsedlé jako krev... Tenhle film je prostě příjemný všude, kde se nesnaží být hlubokomyslný. A tam, kde se nesnaží hodně, se mu dokonce občas hloubka i vetře (*„Je to s ním k nevydržení... nechodí na pohřby.“*). Nejhůř se vydýchávají scény s hluboce katarzním záměrem – zvlášť pak jedna, v níž se jdou Stella Zázvorková a Vlastimil Brodský rozvádět k soudu, díky moudré a vlídné soudkyni zjistí, že se přese všechno stále ještě milují a od jednání odejdou už zase spolu. Stroj na dojetí v tomto případě skřípe.

Ale znovu: ten film je až na pár (řekněme osm) podobně kýčovitých okamžiků dobrý. Je ke koukání, k úsměvu i k zamyšlení – ať třeba nad tím, jestli není pomalu na čase šetřit si na pohřeb. Je.

Štefan Švec

Spectaculo interesse – Loutkářský festival v Ostravě

Ve dnech 1.–6. října se v ostravském Divadle loutek uskutečnil mezinárodní loutkářský festival Spectaculo interesse. Zahraničními účastníky byly soubory z Německa, Polska, Slovenska, Ruska, Francie, Japonska, Jižní Koreje a ze Slovinska; z českých souborů např. Divadlo Lampion, Divadlo Kvelb, Divadlo na Královské cestě, Divadlo Drak, Divadelní spolek Mumraj, Divadlo Alfa a domácí Divadlo loutek Ostrava.

Tento široký záběr umožňuje porovnat rozmanitou paletu divadelních představení, odlišných technik zpracování a pojetí divadla a zároveň předkládá otázky týkající se celkové koncepce festivalu, jeho vyznění a dalšího možného směřování. Představení byla rozdělena na dopolední – školní, a odpolední pro „starší obecenstvo“; hrálo se na třech místech – v samotném Divadle loutek, na provizorně vybudované scéně v prostorách ostravského výstaviště a v exteriérech, převážně na Masarykově náměstí. I díky různým scénám, na nichž se odehrávala představení, a hlavně díky množství souborů z různých zemí, byl po celou dobu festivalu přítomen nepřehlédnutelný jev, který tento festival charakterizuje nejvíce, a to rozmanitost.

Rozmanitost však nemá smysl, když jejím základem nebude jednota, a jednota nemůže existovat, jestliže nebude tvořena rozmanitostí prvků, které umožňují, aby vnímatel mohl jednotu definovat. Nenalezení jednoty tak může být způsobeno selháním vnímatele nebo zamlžeností spojovacích článků, které by divákovi měly umožňovat z rozmanitosti poskládat jednotu. Oba póly musí být do aktu hledání jednoty započítány, a jestliže by tomu tak nebylo, musel by si vnímatel přiznat, že stojí před chaosem. Loutkářský festival chaosem nebyl, přesto jeho jednota, pominu-li, že to byl festival divadelní a že se konal v jednom městě, byla nepřístupná. Možná, že to bylo zapříčiněno nedostatkem informací, nezhlédnutím určitých představení, ale také možná tím, že festival neobsahoval výrazné sjednocující činitele, které by na jednotu poukazovaly. Nemám tím na mysli vnější prvky, jako jsou např. jednotný motiv, obsahy her zaobírající se podobnými tématy atd., ale spíše poukazuji na absenci vnitřních prvků jako např. na míru experimentálnosti, komerčnosti nebo na určité chápání světa, které je v každém představení vždy latentně obsaženo. Pro demonstraci jsem si vybral tři představení, na kterých lze tuto nejednotnost poukázat. Dopředu avizuji, že jednotnost nebo nejednotnost se nerovná nalezení nebo nenalezení smyslu.

První hrou je *Komachi* od japonského souboru Dondoro theater. Představení

v režii jednoho herce, který s loutkou v životní velikosti znázorňuje život a skon japonské dívky, se vyznačuje dokonalou symbiózou herce a loutky, minimalismem, který nutí herce přesně a precizně provádět jednotlivé úkony. Jednotlivé části příběhu a jejich zpracování byly až matematicky rozvrženy a skládaly se do jednotného výrazu, z kterého, ač byl poskládán z jemných a ne příliš expresívních prvků, vyzařovala expresivita a emoční náboj. Hra jevící se vnějškově jako tradicionalistická obsahovala v sobě touhu po experimentu, jenž vytahuje z lidského osudu novum, které díky divadelní přesnosti, pravdivosti znázornění bylo teprve objeveno.

Oproti tomu představení *Hotel Eden* od francouzského souboru Begat theatre compagnie se vyznačovalo úpornou snahou o expresivitu výrazu, která však občas vyznívala naprázdno. Ideu představení můžeme shrnout do věty: Divadlo je všude kolem nás. Hrálo se v exteriéru a scéna byla uzpůsobena tak, aby se mohlo hrát uvnitř hlediště, lze-li ještě mluvit o diferenci mezi jevištěm a hledištěm. Děj hry byl oslaben a vyjevoval se v náznacích, jakoby ve špičce ledovce, kdežto samotný základ hry naplňovala expresivní složka jako např. pobíhaní mezi diváky po vyznačených cestách, vzrušené mluvení do tlampačů, gejzíry ohňových a světelných efektů, nalíčené tváře. Po začátečním ohromení, po impulsivní náladě navozené dynamickým nástupem francouzského souboru přišla stísňující nálada, kterou lze vystihnout pocitem, že na mé záda některý z herců nechtěně skočí. To, co je nutné vyzvednout, je snaha útočit na diváka takovými prostředky, aby divadlo vnímal všemi smysly, snaha přinutit jej, aby se proti útokům bránil tělesně, aby si svou tělesnost neustále uvědomoval, a tím si uvědomoval i „nesnesitelnou“ přítomnost, kterou je nutno revidovat a přehodnocovat. Je jen škoda, že některé prvky se propadly do samoúčelných exklamací.

Obě zmíněné hry byly pro festival přínosem, o opeře *Don Giovanni* Divadla na Královské cestě to však říci nelze. Zmechanizované nastudování připomínalo spíše studentské cvičení v práci s loutkou, než hru, která by měla něčím zaujmout, natož která by něco vyjadřovala. Turistická atrakce, komerční zboží zabalené do anglicky, německy, francouzsky, italsky napsaného průvodce, která se dá výhodně prodat, ale ztěží zhlédnout, aniž by se nedostavila nuda.

V tomto popisu by se dalo pokračovat a stěží by se našly společné prvky vedoucí k jednotícímu vyznění celého festivalu. To, co jej charakterizuje, je rozmanitost, jež v sobě má výhody i nevýhody. Nevýhodou je, že se do programu dostanou představení jako Don Giovanni, které celkové vyznění festivalu zamlží a rozmělní; pozitivní, smysluplnou stránkou je to, že v rozmanitosti se vždy najde množství kvalitních představení, jež jsou hodnotná a inspirativní.

Budoucí ročníky se mohou vyvíjet dvěma způsoby: Je možno se vydat cestou rozmanitosti bez viditelného tvůrčího gesta, které by hledalo sjednocující články, a to pak hrozí, že festival vyzní jako kaše náhodně vybraných produktů, nebo je možno se vydat cestou jednoty, která, vystavěná na rozmanitostech, bude evokovat nové tvůrčí impulsy.

Petr Boháč

Spectaculo interesse - Mezinárodní loutkářský festival. 1.-6. 10. 2001, Ostrava, 4. ročník bienále.

To, co jej charakterizuje, je rozmanitost, jež v sobě má výhody i nevýhody. Nevýhodou je, že se do programu dostanou představení jako Don Giovanni, které celkové vyznění festivalu zamlží a rozmělní; pozitivní, smysluplnou stránkou je to, že v rozmanitosti se vždy najde množství kvalitních představení, jež jsou hodnotné a inspirativní.

Milan Grygar

Milan Grygar (1926) se proslavil jako multimediální umělec už koncem šedesátých let. Jeho díla už tehdy měla – a dodnes mají – dvě dimenze, jednu vizuální a druhou zvukovou. Obrazy jsou doprovázeny zvukovým záznamem jejich vzniku (kresby dřívkem) nebo interpretací (partitury). Grygar se tímto způsobem zapsal do širšího povědomí světového umění, což se uznává doma i v zahraničí.

Grygarova retospektiva v Národní galerii v roce 1999 akcentovala právě tento všeobecně známý aspekt jeho tvorby. Pod názvem Obraz a zvuk byla tehdy ve Veletržním paláci vystavena především díla stojící na pomezí obrazu, zvuku a pohybu. Na otázku, co dělal Grygar předtím, než začal kreslit skřípajícím rákosovým dřívkem, či jak k němu vlastně došel, dávala však expozice odpověď pouze kusou.

Současně s výstavou ve Veletržním paláci prezentovala Grygarovo dílo Galerie Zdeněk Sklenář. K vidění zde ovšem byly jen obrazy a akvarely z let 1934 až 1951.

Časovou mezeru, kterou obě výstavy v Grygarově díle vytvořily, zaplňuje současná expozice v Severočeské galerii výtvarného umění v Litoměřicích. Kurátor Josef Hlaváček, významný propagátor umění šedesátých let, vybral především právě Grygarovy obrazy z první poloviny tohoto desetiletí, a vedle nich pak jeden takřka neznámý cyklus z let sedmdesátých.

V přízemí výstavy jsou vystavena díla vytvořená do roku 1965. Nejprve zátiší, vyznačující se temnými odstíny barev a pevně danými obrysy (Zátiší s melounem – 1959, Zátiší s džbánem – 1959). Této charakteristice se poněkud vymyká Venkovské zátiší (1959), které sice zachovává centrální kompozici, ale jeho barvy jsou jasné a hranice barevných ploch neostré. Sochařské zátiší (1960) nezapře kubistickou inspiraci (jak by také ne, když Milan Grygar studoval u Emila Filly).

Výstava prezentuje i několik obrazů z let čtyřicátých, například návrh na mozaiku Studna (1945) či naivistický Cukrovar (1946).

Významného tvarového zjednodušení (na čtverce a trojúhelníky) dosahuje autor v obrazu Domky (1959). Obraz Černá a bílá (1961) vznikl přemalováním původních barev právě do černé a bílé. Ty se ostatně v díle Milana Grygara objevují trvale (např. v geometrických partiturách). Kontrasty, Kompozice, Objekt a Modrá a černá z let

Obraz Černá a bílá (1961) vznikl přemalováním původních barev právě do černé a bílé. Ty se ostatně v díle Milana Grygara objevují trvale (např. v geometrických partiturách). Kontrasty, Kompozice, Objekt a Modrá a černá z let 1962 a 1963 by se daly souhrnně popsat jako nezobrazující barevná zátiší s převahou červené, modré, žluté, hnědé a černé.

Milan Grygar, „Kontrasty“ (výřez), plátno, olej, 1963

– Obraz a barva

1962 a 1963 by se daly souhrnně popsat jako nezobrazující barevná zátiší s převahou červené, modré, žluté, hnědé a černé. Jejich období vrcholí právě Kontrasty (1963), v nichž se již barevné plochy vzájemně nepřekrývají. Černý obraz (1963) uzavírá celé předchozí období. Vznikl přemalováním normálně barevného obrazu černou. Původní barvy jen neznatelně prosvítají.

Milan Grygar se těsně před polovinou šedesátých let dostává na rozcestí. Může se dát svým vlastním směrem, či se připojit k nějakému proudu, třeba ke v té době velmi populárnímu informelu. Grygar volí možnost první. Malba dřívkem (1965) stojí na počátku nového období. Černá plocha je překryta červenou, nanášenou horizontálními tahy dřívkem. Je zahájena etapa zvuku.

V prvním patře litoměřické expozice jsou poté vystaveny některé klasické práce. Například Živá kresba (2001), akční performance s pomocí slepiček na klíček se zvukovým záznamem. Grygar zde působí pouze jako prvotní hybatel. Dále jsou v expozici přítomny některé zajímavé barevné partitury z let 1969 a 1973, vizualizující hudbu pomocí barevných bodů. Sympatickým překvapením je takřka neznámý cyklus mačkaných, skládaných a sprejovaných kreseb z roku 1977. Barevně sprejované kresby připomínají topograficky zachycený povrch Země. Některé kresby jsou překládány do kříže a barevnost ploch se liší kvadrant od kvadrantu. Jiné kresby mají třeba jen úzký vertikální barevný kruh ve své levé části. Otázku, jak se Grygar k něčemu podobnému dostal, může snad částečně zodpovědět Akustická kresba (1974), kde jsou „akustické“ předměty přestříkány černým sprejem na plochu papíru.

Milan Grygar je svým způsobem kouzelník. Nejen pro svůj cylindr a černé oblečení, ale především díky své nevyzpytatelnosti. Lze jen těžko předvídat, jaké překvapení vytáhne z klobouku na své příští výstavě, a je jedno, půjde-li o práce aktuální či třicet let staré. Závěrem nezbývá než dodat, že výstava v Litoměřicích potrvá do 18. listopadu.

Petr Jiška

Některé kresby jsou překládány do kříže a barevnost ploch se liší kvadrant od kvadrantu. Jiné kresby mají třeba jen úzký vertikální barevný kruh ve své levé části. Otázku, jak se Grygar k něčemu podobnému dostal, může snad částečně zodpovědět Akustická kresba (1974), kde jsou „akustické“ předměty přestříkány černým sprejem na plochu papíru.

Milan Grygar, „Černý obraz“ (výřez), plátno, olej, 1963

Klídek s kapkou vzruchu

Šampionáty ve velikosti poprsí. Ovocné čaje s příměsí feromonů. Medvídek Pú v lechtivé verzi…

Široko daleko prostě světu vládne sex a erotika. Není tedy divu, že je jimi prostoupena i šestá vydaná sbírka letos šedesátiletého Jaroslava Kovandy. Samotný název *Odpolední klid* sice evokuje spíše klid na lůžku než jakékoliv dovádění tamtéž, ale přítomné autorovy básně mluví jinak.

Zmínili jsme už, že erotika dnes číhá na člověka za každým rohem. V takové době by se mohlo zdát, že psát erotickou poezii je jaksi příliš „in“, že je to až moc oportunistické či tendenční. Leckdy tomu tak také skutečně je.

Bohudík: je přesto cosi krásného v poezii Kovandově.

Libá její poetika je v zásadě… inu kovandovská. Pozná se podle osobité metonymičnosti (*kdekterý brambor / je letos prý zase samec*), silné zvukovosti (*Hle hleny na Dřevnici*), bizarní volby a tvorby rýmů, kdy se rým vytvoří třeba rozdělením slova, sem tam i zkratkou a podobně. Podle takových věcí čtenář „svého“ Kovandu vždycky – ve starých i nových sbírkách – pozná. Jeho styl je osobitý a už po řadu let konzistentní.

Budeme-li Odpolední klid srovnávat se sbírkou bezprostředně mu předcházející, na první pohled nám dojde, že mu schází jednotící téma (v Legendě o Svedrupovi jím byl strýc Svedrup). Absence strýce či jiného jednotidla však v žádném případě nepůsobí sbírce zvláštní újmu. Svedrup je navíc v Odpoledním klidu několikrát připomenut, čímž Kovanda vtipně navozuje pocit kontinuity vlastní tvorby.

Nejzřetelnějším rysem Kovandovy poezie je zřejmě už výše uvedená zvukovost. Ani v nové sbírce není problém najít verše plné homogenních zvukosledů (*asfaltkou dívka jde stehna sténají jí* – báseň Veltlín).

Absence strýce či jiného jednotidla však v žádném případě nepůsobí sbírce zvláštní újmu.

U jiného básníka by podobné zvraty snad snižovaly básnickou kvalitu textu. Kovandovy básně se tím stávají ještě zajímavějšími.

Uzdu veršům zvukovým pak nasazují pravidelně je střídající verše „obsahové“. V už připomenuté básni Veltlín se dále setkáme i s verši *„...jsem jí ruku na ňadra dal // a tam ve vlhku tučném jako vždycky / pozvánky na vlastní svatbu / nahmatal“* Zvukovost je tu silně potlačena, čtenář si najednou může zalebedit nad metonymickým obsahem.

U jiného básníka by podobné zvraty snad snižovaly básnickou kvalitu textu. Kovandovy básně se tím stávají ještě zajímavějšími.

Lákají-li laskavého čtenáře formální novinky, i ty mu autor v nové sbírce poskytne. Na stranách 26, 38 a 39 se objevují u Kovandy nezvyklé vizuální básně, kaligramy.

Dají se považovat za jedny z nejzdařilejších kusů sbírky, jakkoliv Kovanda se jim zatím pravidelněji nevěnoval.

Ovšem tím podle mne úplně nejzdařilejším číslem knížky je zřejmě bezejmenná báseň na straně 44. Je věnována Petru Čermáčkovi a lze ji považovat za esenci kovandovské poetiky. Na devíti řídcích tato dosahuje extrémní hustoty a lapidárnosti.

K lepší představě vám tu celou báseň přepíšu: *„Žijeme jako by nám měla narůst / ještě jedna větev Ale jděte / A přitom huhňavá hudba v hučkách / se už do vrat řadí Náš Ladik / Kůže pro sýkorky Vůz v jetelině / Na rakvi chvěje se kštice / Ministranti kteří kopou za Řím / Na černé vodě bílá pěna Dívám se / do vln Patřím“*

Měl-li bych Kovandovu knihu zhodnotit závěrem, učinil bych to asi takto: Dostane-li se vám do rukou, netrhejte ji. Uvařte si kávu, ulehněte na kavalec a hezky se s ní pomazlete. S kým se na něm budete mazlit potom, je už čistě vaše věc.

Pavel Voňka

Juj, podivné blikátko z monitóru mrká, obrazovka – panna virtuelní pohlcuje nás v jitro bělosti své, i řezáky písmenek tetují ji jinotaji – leč věnujme se triu próz auto- až familiobiografických, jimiž obšťastnili nás tři různí spisovatelé...

Ve všech třech titulech je naprosto kruciální postavou otec. – Martin Fahrner je jediný, kdo ho na konci nenechá zemřít.

...Jmenovitě Martin Ryšavý, Martin Fahrner a Petr Pazdera Payne. Co mají tito pánové společného? – Všichni se narodili v šedesátých letech, všichni letos vydali knížku a všichni píší o sobě a o svých rodinách.

Jistě, v některých případech (dvě z dále pojednaných próz nejsou ani v první osobě) je autobiografičnost textu možná i sporná, ale ve všech třech se touha psát o sobě a svých kořenech jeví jako nejpravděpodobnější impuls a motiv samotného psaní. Řešit, svým pohledem a jazykem obalit vlastní rodinný příběh může být ostatně impuls slušně silný.

Nejstarší z našich tří autorů je Petr Pazdera Payne (1960). Jeho knížka, vyšlá u nakladatelství Cherm, se jmenuje *Kol dějů*. Název je to mnohoznačný. Může znamenat buď „Kůl dějů“, „Okolo dějů“, také druhý pád množného čísla od „Kolo dějů“ nebo snad ještě ledacos jiného. V každém případě jde o cosi kulatého kolem dějů, a, protože už pro Schopenhauera byl zásadní metaforou všeho

Fahrnerův Steiner se vůbec od ostatních dvou knížek trochu liší.

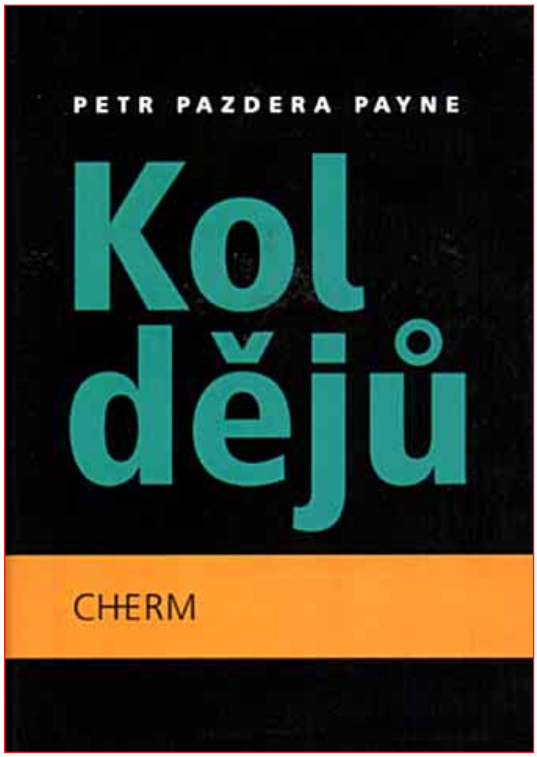

pokroku kruh, jde o název filozoficky fundovaný. Knížka obsahuje pár pro náš účel nevýznamných krátkých próz (v první polovině), a (v polovině druhé) potom jednu prózu zásadnější, nazvanou Nedořečenost. V ní je autorovi hrdinou chlapec Uhranut, nejmladší z trojice bratrů (Uhranut, Urput a Umanut), probíjející se ne zcela snadno životem i rodinou, pravděpodobně autorovou vlastní.

Martin Fahrner (1964), vydal v edici New line nakladatelství Petrov titul *Steiner aneb Co jsme dělali*. Jsou to poetické rodinné příhody, a říkáme-li rodinné, myslíme rodinné až do třetího kolene.

Kapesní sága Martina Ryšavého (1967) *Lesní chodci* (Nakladatelství Eva Babická) je potom skutečnou ságou rodu, nebo spíš smečky, protože v této knížce jsou dobří lidé vlky. Lidé zlí potom vlky loví.

Ani jedna ze tří knih tu není humoristická. To už spíš naopak. Ryšavého obraz smečky je pro všechny tři pojítkem – všichni tři ústřední hrdinové jednotlivých titulů jsou definováni, postaveni a k dalšímu životu předurčeni právě svojí smečkou. Ryšavému je jí skupina hrdých lidských vlků, Paynovi evangelická rodina s komplexem ze slavného děda, Fahrnerovi (aspoň v dětství) potom rodina klidná, vlídná a tak nějak skutečně (pozor, následuje nové adjektivum) domovtvořící.

Fahrnerův Steiner se vůbec od ostatních dvou knížek trochu liší. Sentimentální a nostalgické jsou všechny tři, ale Steiner nejvíc. Navíc je to on, kdo jako jediný vystupuje v první osobě.

Ve všech třech titulech je naprosto kruciální postavou otec. – Martin Fahrner je jediný, kdo ho na konci příběhu nenechá zemřít. Naopak, jednou ze zásadních scén knihy je rozhodnutí otce v nejtěžší chvíli bojovat a zůstat pro svého syna na živu. Fahrnerův Steiner (stejně jako Ryšavého Malý Rufus v Lesních chodcích) má svého otce rád a cítí se být jeho následníkem (v dobrém i ve zlém). Jen Paynův Uhranut vnímá mezi sebou a svým otcem zásadnější napětí. Fahrnerova kniha je sledem významných i bezvýznamných příhod (kdo by taky mohl určit, která je která, že), v nichž prozaik nepřímou charakteristikou vykreslí své vedlejší postavy tak, jak to na straně 38 Lesních chodců popisuje Ryšavý:

„Eva jednou bůhvíproč vyprávěla Malýmu Rufusovi příhodu, která se stala jejímu prastrýci Vénovi. Jednou v mládí, při koupání ve Vltavě, mu rozsekl kolesový parník nohu lopatkou a prastrýc pak málem vykrvácel, protože se bál doktorů a schoval se se svým zraněním doma pod peřinu. Malýmu Rufusovi se ta příhoda zalíbila a často pak svou bábu Evu prosil, aby mu zas vyprávěla něco zajímavého o předcích. O mnoho let později si uvědomil, že o osudech některých svých příbuzných často vlastně neví nic jiného, než to, co si zapamatoval z těch několik bábiných historek, a podivil se , jak snadno se dlouhý a komplikovaný životní příběh člověka může v paměti potomků zcvrknout na na jednu či několik kuriózních, ale jinak vlastně docela bezvýznamných příhod, mezi kterými navíc většinou těžko

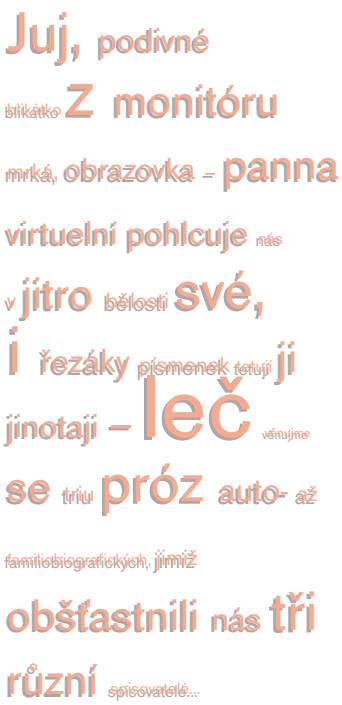

najít nějakou vzájemnou souvislost. Prastrýc Véna pro něj navždy zůstal prostě mužem, který se srazil s parníkem, ať už byl jinak v životě čímkoli.“

U postav zásadních (rodičů, sebe samých...) všichni tři autoři proti podobné redukci bojují, ale stejně a přesto redukují a smrskávají tytéž lidi na pouhou svou osobní vzpomínku. Zůstává otázka, jde-li to vůbec jinak.

Každá z knih má svůj vlastní způsob, jak vzpomínky zpracovat. Fahrner se na své rodiče dívá vlídně, takřka ještě očima dítěte, sem tam si dokonce dovolí lyrický výšplecht, který kupodivu nevadí:

„A já najednou cítil ohromující jistotu, že lidské srdce pochází z veliké výšky a že je jako lastura, ze které ještě po letech můžeme slyšet moře, a že každý z nás v sobě takovou nebeskou lasturu nosí, aby nezapomněl, že tam vysoko nad námi je pro něj navždy prostřeno.“ (str. 150)

Ryšavý se na rodiče dívá vlídně neméně – jeho smečka je smečkou hrdinů a sympaťáků, ať třeba sympaťáků alkoholiků a tuláků. Ryšavý se na ně dívá s obdivem a my tedy též, ostatně – v posledním odstavci zakládá jeho hrdina smečku novou, a divil bych se, kdyby měla být nějak zvlášť jiná a bez návaznosti. Ryšavý užívá dějů jako symbolů, neportrétuje postavy příhodami jako Fahrner, ale nabízí nám bez patosu a s citem pro detail zásadní příběhy ze života smečky. Ukazuje to, co by se asi kterémukoliv jejímu členu vybavilo, když by mu probíhal před očima jeho život vteřinu před smrtí. Následuje ukázka:

„Rufusova matka si povzdechla.

Dobře totiž věděla, že si její syn nevymýšlí. Jeho osud se začal naplňovat jednou v květnu, když mu bylo tolik, že už mohl jíst silné vývary. Hrál si tenkrát v kuchyni a Eva vařila polévku. Najednou přišel rudoarmejec, zaprášený aziat. V ruce měl kámen, který sebral někde na cestě před domem. Rufusův otec, který s nimi tehdy ještě žil společně, a otec Rufusova otce se nezmohli na slovo. První měl strach, druhý trpěl po mozkové mrtvici afázií a dovedl už jenom mručet. Tak šla vojákovi naproti Eva, s Rufusem v náručí a hrůzou bez sebe. Zeptala se ho, co chce. Chtěl hodinky, jinak že tím kamenem někoho praští. Určitě by mu je dali a možná i něco navíc, jenže on v tu chvíli zahlédl oknem, jak se k domu blíží eskorta, vedená šedovlasým poddůstojníkem. Šli si pro něj. Tenkrát prý takové vojáky, co zkoušeli rabovat, rovnou střílel. Tak aby neřekli, že je ozbrojený, nebo z čiročiré zloby, voják prostě zvedl poklici a hodil ten kámen do polévky, co stála v hrnci na plotně. Šedovlasý poddůstojník Evě zasalutoval, omluvil se a nechal ho odvést. Eva si otřela čelo, položila řňukajícího Rufuse a šla vylovit kámen z hrnce. Polévka byla tenkrát vzácná věc, takového vývaru by byla škoda. Tak ho Eva přecedila, udělala novou zavářku a dala ho Rufusovi sníst. Teprve později pochopila, že ten kámen, co se v polévce vařil, byl bludný kámen, a že se Rufus po tom kamenném vývaru stal nevyléčitelným, věčným tulákem...“ (str. 11)

Payne naproti tomu je bývalý duchovní. Potrpí si na filosofickou reflexi. Nejlépe v krátkých větách.:

„Odešel z domu. Na venkov. Pryč z téhle zatuchliny hlavního města, pryč z kruhu rodinného. Pryč od tělesností, které mu přerostly přes hlavu; rozum na ně nestačil. Když šel naposledy kolem pekárny, měl o Soňu strach. aby si něco neudělala. Ne, on se nehodí pro rodinný život – to jí pověděl. Na Štvanici ten strach zesílil tak, že jej musel odvrhnout. Ale pro co se vlastně hodí? Proč se vůbec narodil? Vysmekl se. Chtěl si vše promyslet. Začít nový život! Odjel do západních Čech. Začal pracovat v lese, na Divokém západě.“ (str. 109)

Jeho próza přiznává nejtěžší boje, které s rodinou vedl a v sobě možná stále ještě vede. Payne je k rodičům a bratrům svého hrdiny, ba dokonce i k němu samotnému nemilosrdný. Jeho knížka je ze všech tří nejstudenější. Žádná oddechovka před spaním. A to i přesto, že Payne si jako jediný ze tří prozaiků hraje s jazykem a svou hravost dokazuje spoustou nápaditých maličkostí (*Somtambul*).

Závěrem nezbývá než přiznat, že je těžko říci, co tři autory prakticky jediné generace přivedlo k tomu psát o tomtéž (tématu). Možná bylo dětství a mládí v sedmdesátých a osmdesátých letech tak zásadním zážitkem, že se stane kruciálním tématem celé nové vlny české prózy (vzpomeňme Báječná léta pod psa, že). Možná (ba určitě) byl osobní příběh každého z autorů tak jedinečný, že by byla škoda nehodit ho na papír. Možná, že se všichni tři vsadili, kdo napíše dojemnější knížku o vlastních kořenech a zrání... Těžko říci. Uvidíme, kam se bude literární dráha jednoho každého z nich ubírat dál.

Štefan Švec

P. S. Závěrem se autor omlouvá, že předcházející stať nebyla tak zásadní srovnávací studií, jakou by si pojednávaná díla zasloužila. Slibuje, že příště už nikdy nebude psát důležité články opilý, zfetovaný a ospalý. Brou.

Dají se noviny obrátit vzhůru nohama?

Čtěte

LITERÁRNÍ NOVINY

...nevšední pohled na společnost a kulturu...

Krátké články na lesklém papíře vás u nás nepohorší!

LITERÁRNÍ NOVINY, tel. 02/24 87 24 80; e-mail: liternov@comp.cz
Pošleme zdarma číslo na ukázku!

Místo pro Charlottu...

Charlotta Masaryková bývá považována za jakýsi klíč k pochopení TGM. Za takovými nálepkami a přízvisky se skutečný člověk ovšem leckdy ztratí. Když od narození manželky prvního československého prezidenta uplynulo 150 let, sešli se historici na semináři v Akademii věd ČR a hovořili o ní a o době, kterou žila. O necelý rok později vyšel z tohoto setkání sborník Charlotta G. Masaryková, který uspořádala a redakčně připravila historička Marie L. Neudorflová a který vydal Masarykův ústav Akademie věd ČR.

Život Charlotty Garrigue byl poměrně pestrý. Narodila se ve stejném roce jako její pozdější muž, tedy v roce 1850. Studovala v Lipsku, dostala pevnou náboženskou výchovu a dobré hudební vzdělání, patřila k nadaným klavíristkám. V Lipsku se seznámila s mladým doktorem Masarykem. Ten později přiznával: „Já jsem se od ní naučil mnohem víc než ona ode mne. Dával jsem jí vědění, ona mne formovala.“ Po svatbě žili ve Vídni, pak se přestěhovali do

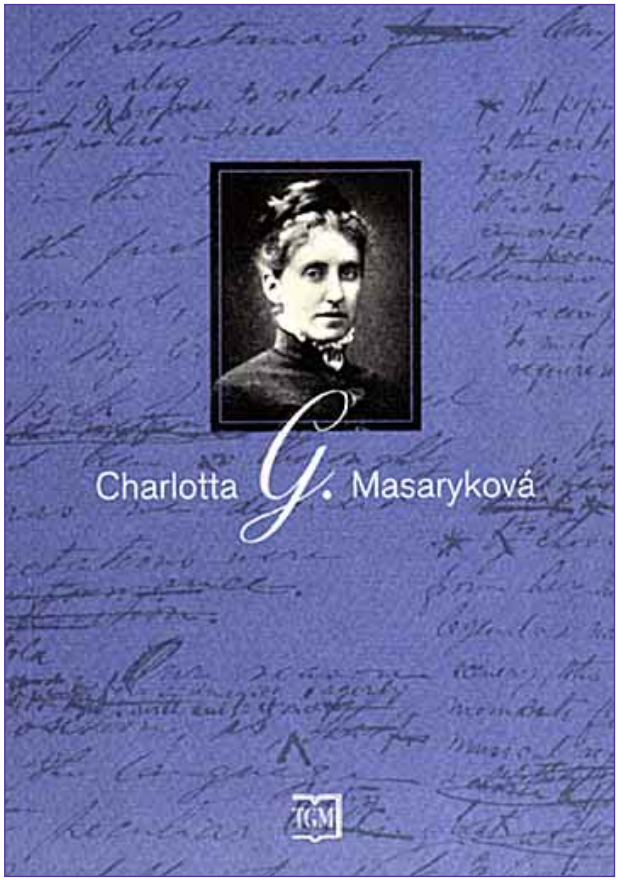

Nový sborník o jejím životě, který je doplněn výběrem z Charlottiných dopisů dceři Alici do vězení za první světové války, obeslalo jednadvacet historiků.

nad sborníkem o Charlottě Masarykové

Čech, kde se Charlotta například věnovala studiu Smetanovy hudby. Podstatná je její činnost na poli sociální problematiky a, jak se tehdy říkalo, ženské otázky. Do češtiny přeložila knihu J. S. Milla Poddanství žen. Jako Američanka měla tendenci uplatňovat a prosazovat rovnost pohlaví, což od ní přebral i TGM. Stala se členkou sociální demokracie (na rozdíl od manžela). V době první světové války zůstala de facto sama – manžel rozbíjel Rakousko-Uhersko za hranicemi a s ním odjela i nejmladší dcera Olga. Syn Herbert, nadaný malíř, zemřel. Jan byl odvelen do císařské armády a dcera Alice trávila podstatnou část války ve vězení. Páté dítě – v literatuře ne vždy uváděná dcera Eleanor – zemřelo krátce po porodu (tento zvlášť pro pochopení výchovy dětí u Masaryků podstatný fakt pomíjí i nový sborník – např. v závěrečném přehledu členů rodiny Eleanor neuvádí). Když se všichni postupně vrátili domů, našli svou matku na pokraji psychických sil. Byla umístěna do sanatoria pro nervově nemocné; tam a na zámku v Lánech trávila poslední roky svého života. Zemřela v roce 1923.

Nový sborník o jejím životě, který je doplněn výběrem z Charlottiných dopisů dceři Alici do vězení za první světové války, obeslalo jednadvacet historiků. Kromě referátů o Charlottě Masarykové se zde najdou také texty, které dokreslují dobu, v níž Masaryková žila. Zaměřují se hlavně na sociální a feministickou problematiku. A tak se většinou ve velmi kvalitních a svůj účel (informovat a uvést do kontextu) dobře plnících textech dozvídáme o změně postavení ženy ve druhé polovině 19. století, o proměnách pražské měšťanské společnosti v 80. a 90. letech 19. století, o prvních absolventkách Univerzity Karlovy či o odrazu požadavku všeobecného volebního práva žen v Národních listech 1906. Za horizont života Charlotty Masarykové se dostává

Místo pro Charlottu...

práce americké historičky Barbary K. Reinfeldové o Františce Plamínkové a Miladě Horákové s názvem „Paralelní životy: feminismus a nacionalismu v Československu“.

Snad nejproblematičtější jsou ty příspěvky, které si kladou za cíl „vysvětlit“ a „vyložit“ Charlottu Masarykovou. Nenechávají mluvit fakta, leckdy se jimi vůbec nezatěžují, a rovnou předvádějí výklad. Jsou to vlastně návody, jak se dívat a jak se nedívat (například Masarykovu blízkou přítelkyni z pozdních let Oldru Sedlmayrovou zcela systematicky uvádějí jako spisovatelku a de facto biografistku Charlotty; faktem, že o jejím vztahu k Masarykovi už před lety informoval tisk, se někteří autoři sborníku nezatěžují). O klišé zde také není nouze. Redaktorka sborníku Marie Neudorflová např. tvrdí, že „literatury, v níž se dovídáme o životě Charlotty G. Masarykové, není mnoho.“ O opaku vypovídá v závěru sborníku otištěná „výběrová biografie“ prací o Masarykové, která čítá na dvacet položek. To je vcelku solidní životopisný záběr, kterým se většina žen s Masarykovou srovnatelných pochlubit nemůže (životopisec Masarykové Skilling mluví ve své knize o „spoustě článků a knížek“ o ní). Zřejmě je tak cílem sborníku podat obraz Charlotty Masarykové, jakého se nám nedostává v oněch dvaceti biografických materiálech.

Začít můžeme u Zdeňka Nejedlého - Jiří Křesťan totiž ve svém příspěvku líčí jeho obraz Charlotty Masarykové takto: „...Nejedlý konstruuje obraz Charlotty Masarykové jako obraz ideální ženy, obdařené ‚čistou a oduševnělou krásou‘, vznešené ve své prostotě, vědoucí, ‚umějící myslit, a jak myslit‘, povahově pevné, jejíž citová stránka byla naplněna prostou a vroucí zbožností i láskou k umění. Nejedlý předkládá portrét milované ženy, oddané svému muži, ženy – spolupracovnice na díle svého životního druha, ženy, vytvářející teplo domova.“ Zde se nabízí otázka – jak líčí obraz Charlotty Masarykové současní historici; postoupili jsme od dob Zdeňka Nejedlého? A když ano, jakým směrem?

Z už řečeného mála o životě té zvláštní ženy je jasné, že určující je pro ni vztah k TGM. Hned několik příspěvků sborníku se jím také zabývá. Právě zde je ale pohled na obě historické postavy nejproblematičtější. Referát Marie Neudorflové vystihuje svůj náboj už v názvu, který zní „Výjimečnost vztahu mezi Charlottou a Tomášem Masarykovými“. Neudorflová vytváří představu o tom, že od roku 1878, kdy se konala svatba Garrigue–Masarykových, se oba ovlivňovali (ona jej více) a „rostli duševně i mravně“. Ani tvrzení, že „nevznikl jen svazek dvou inteligentních, vzdělaných, krásných a upřímně se milujících bytostí, které intensivně prožívaly svůj soukromý život,“ nepovažuje Neudorflová za podstatné dokládat prameny či literaturou, odkud svou jistotu ve výkladu Masarykové čerpá (existuje o tom např. osobní korespondence Tomáše a Charlotty?).

Příspěvek Marie Neudorflové podává obraz manželky T. G. Masaryka snad pokřivený nejvíce. Najdou se i klišé na úrovni stalinistické adorace – je zde třeba těžko představitelné, že taková žena jako ChGM projeví o věc jiný zájem než „hluboký“. Nebo se také Neudorflové podařilo demonstrovat, jak plynule se z Američanky stala dokonalá ba ještě lepší Češka: „...nebylo běžné ve vyšší společnosti, aby se žena nechala jmenovat jen prostým příjmením, bez milostpaní a bez rukulíbám. Charlotta měla jméno svého muže ráda a oslovení paní Masaryková jí znělo dostatečně důstojně. Milovala českou hudbu a z ní nejvíce hudbu Bedřicha Smetany... Byla sečtělá ve světové literatuře, ale cenila si také řady českých autorů, zvláště Boženy Němcové a její Babičky... A Masarykem Charlotta sdílela schopnost vidět pozitivní, hodnotné stránky českého národa, a tato schopnost u ní byla často větší než u samotných Čechů.“ Z uvedeného Neudorflová dokládá jen zájem o hudbu Bedřicha Smetany, kdy ChGM psala v 90. letech 19. století články o tomto skladateli do Naší doby, ale i do amerických novin.

Když se budeme pídit po tom, kde Marie Neudorflová bere jistotu ke svým tvrzením, musíme přiznat, že ona leccos prostě a jednoduše ví. Svůj referát uzavírá takto: „Někdy lidé kladou otázku, zda skutečně byl jejich vztah tak vzácně ideální.“ Když se „lidé“ ptají, dalo by se čekat, že historik v souladu s metodou kritické analýzy položí na stůl takový důkaz idyličnosti manželství Masarykových, že zůstaneme dojati stát. Nepoloží. Historička Neudorflová jednoduše řekne: „Byl.“ A hotovo. Důkaz žádný, pramen nikde. Nezbývá než se zeptat: Jak to víte?

Ostatně Marie Neudorflová není sama, kdo podává zploštělý a schematický obraz Charlotty Masarykové. Dana Musilová ve svém příspěvku o vztahu Františky Plamínkové k rodině Masarykových líčí vztah

Z už řečeného mála o životě té zvláštní ženy je jasné, že určující je pro ni vztah k TGM. Hned několik příspěvků sborníku se jím také zabývá. Právě zde je ale pohled na obě historické postavy nejproblematičtější. Referát Marie Neudorflové vystihuje svůj náboj už v názvu, který zní „Výjimečnost vztahu mezi Charlottou a Tomášem Masarykovými“.

nad sborníkem o Charlottě Masarykové

manželů Masarykových jako tak dokonale ideální, že mladá Plamínková, když toto viděla, začala hledat druhého Masaryka, a když ho nenašla, raději zůstala starou pannou.

Zvláštní přístup k vystižení života Charlotty Masarykové projevili nepřímo také Miroslav Kryl a Klára Stočková, kteří obohatili konferenci seznamem českých žen v politice. Skutečnost, že v tomto přehledu chybí Božena Viková-Kunětická, je zarážející. Je o ní sice řeč jinde ve sborníku, ale mezi političky se jaksi neprobojovala, přestože to byla první Češka v parlamentu v době, kdy ještě musela užívat titul žena-poslanec, protože s ženskou variantou se nepočítalo. Když nahlédneme k již zmiňovanému Skillingovi, zjistíme, že v roce 1905 napadla tato Kunětická Charlottu na stránkách Národních listů, kde o ní psala: „Formovala jste aktivity a názory vašeho manžela a formovala jste jeho stranu a nyní byste chtěla formovat duši české ženy. Nebudete ji formovat.“ Text s určitou nacionální záští je uložen podle Skillingova odkazu v archivu Masarykova ústavu…

Obraz Charlotty Masarykové, jaký se snaží některé příspěvky sborníku nabídnout, tedy mnohdy připomíná neživotnou, sterilní a zažloutlou fotografii s uměle přistřiženými růžky, podobnou těm, jež tvoří fotopřílohu sborníku. Už citovaný Jiří Křesťan ve své práci o vystižení ChGM u Zdeňka Nejedlého uzavírá: „…obraz Charlotty Masarykové v díle Zdeňka Nejedlého (…) byl obrazem jednoznačně příznivým, v nějž Nejedlý vtělil mnohé ze svého obrazu ideální ženy a manželky (…) analýza Charlotty Masarykové od Zdeňka Nejedlého nepřináší nové, odvážné pohledy, které by překračovaly rámec hodnocení samotného Masaryka a jeho přátel. Jeho soudy více než o Masarykových vypovídají proto často o samotném Zdeňku Nejedlém.“

Po slovech, která se evidentně dají vztáhnout hned na několik příspěvků ze sborníku Charlotta G. Masaryková zůstává otázka, zda někdo tento stín překročil. Našel se aspoň jeden text, který by byl ochoten ukázat na základě doložených pramenů a literatury fakta a nestavět jen pomníček na piedestalek? Příspěvek Dagmar Hájkové o Charlottě Masarykové za první světové války dává tušit, že tudy vede cesta k Charlottě a k Masarykovu realismu nejblíže. Bez frází a předsudků přiznává například Hájková jako jedna z mizivého mála autorů sborníku zdravotní problémy Charlotty. Nejen že přiznává jejich existenci, ale také otevřeně na základě pramenů a zpráv lékařů popisuje Charlottin stav po válce – arterioskleróza, rozšíření srdce, nespavost a „vetřelé představy“. Hájková výmluvně konstatuje: „…lékař Doubek popsal 25. května (1918, pozn. aut.) její zdravotní stav jako těžkou melancholii; pacientka nemluvila a neodpovídala na otázky.“ Také Hájkovou přiznaná korespondence Charlotty s rodinným přítelem dr. Ernstem Boeckem, ředitelem psychiatrického sanatoria v Opavě, který dopisově i osobně konzultoval zdravotní a zvláště duševní stavy potomků Masarykovy rodiny, dává tušit leccos neprobádaného v archivu TGM.

Na úplný závěr sborníku pak Robert Kvaček ve svém stručném příspěvku demaskuje současný stav obrazu Charlotty Masarykové: „Vztah Masaryka a paní Charlotty by neměl být na piedestalu. Přinesl i stíny a těžkosti. Nebyl to jednoduchý vztah také následky, ale to ho neumenšuje, spíše prohlubuje. O těch stínech ale musíme vědět a brát je v potaz, protože činily oběma a celé rodině život tvrdším a nesnadnějším. Občas se tomu vyhýbáme, jako by stíny do takových pohledů nepatřily.“ Sborník Charlotta G. Masaryková cíl pohlédnou na stíny nenaplnil. Snad při příštím jubileu.

Martin Groman

Charlotta G. Masaryková. Masarykův ústav Akademie věd České republiky, Praha 2001, vydání první, 264 stran, 1000 výtisků, cena neuvedena.

Prokletý

Honzy Hanzla

Jsem prokletý. Nevím kým, ani nevím proč. V naší rodině se nevyskytl jediný ukrutný hrabě, kterého by mohla jeho nevinná oběť proklít. Také zazděných záletných manželek je u nás v rodu zásadní nedostatek. Já sám jsem žádnou babičku nezavraždil, žádnou krásku neznásilnil (aspoň myslím), žádné dítko nesnědl, ani žádnému zvířátku nožičky neutrhal.

Ale i přesto, že vedu tak spořádaný život, visí nade mnou pravděpodobně kletba. Jsem prokletý fejetonista. Ať se snažím psát cokoliv, vždycky z toho nakonec vyleze fejeton.

Že to není žádná tragédie?

Není, pokud mám zrovna za úkol zaplnit tady tuhle stránku. Ale to je jen jednou do měsíce. Co ty zbývající dny, když ze sebe musím v rámci plnění školních a pracovních povinností vypravit souvislé texty různých žánrů na různá témata?

Co když mám zpracovat seriózní analýzu použití minulého času v dílech vybraných autorů? To mi pak práci s názvem „Koniáš páral, Poláček hrabal, Biebl vyskočil“ paní docentka vrátí k přepracování s výtkou, že „je to příliš fejetonistické, málo seriózní“. A to jsem si připadal tak objektivní a vyvážený!

Nebo tuhle, když jsem musel odevzdávat životopis. Měli byste vidět, jak se tvářila ona komise, když se místo očekávaného překouknutí základních informací o tom kdy, co, kde, jak a proč, prokousávala třemi stránkami humorných příhod z mého mládí!

A co teprve s tím, že bych já sám chtěl někdy opustit tohle žvatlání a pokusit se o průnik do Velké Literatury – že bych třeba chtěl zkusit poezii nebo postmoderní román.

Nemám šanci. Na druhém řádku první slovní hříčka, na třetím první zášleh neodolatelného humoru (ne, teď to nebylo). Zkuste s tímhle materiálem vystavět existenciální katarzi!

Je ovšem pravda, že jsou i oblasti, kde můj úchylný fejetonismus tak úplně nevadí. K přípitku, přání či svatební řeči se někdy docela dobře hodí. Rovněž milostný dopis lze občas nahradit povedeným milostným fejetonem. Říkám si, že když už nejsem schopen ženu řádně milostně dojmout, ať se se mnou alespoň trochu milostně pobaví. Lepší než kdyby milostně truchlila s beznadějným tragédem, jakým je náš milostný šéfredaktor!

Na druhé straně se však už teď bojím časů, až se častějšími než oslavy, veselky a milostné avantýry stanou v mém blízkém okolí pohřby. Začnu-li svou řeč nad hrobem zemřelého kamaráda „Před třemi dny náš kamarád Pepa Navrátil odešel do hospody a už se nevrátil...“, nejsem si jist, zda zarmoucení pozůstalí mou neodolatelnou vtipnost ocení.

Nevím, jak častá jsou postižení, jako je to mé, jsem-li raritou či má-li obsedantní fejetonismus už i svůj medicínský název. Z historie znám jen jeden podobný případ. V druhé polovině 19. století existovala ve Francii skupina autorů, kterým ze všeho, co napsali, lezly pro změnu básně. Mnozí z nich, třeba takový Baudelaire, se pokoušeli i o prózu, nicméně sami seznali, že ve skutečnosti vytvořili jen malé básně v próze. Byli to jednoduše prokletí básníci.

Jenom nevím, jestli ti prokletí básnici museli psát taky diplomovou práci...

PŘÍLOHA „DEN POEZIE“ (Připravil a přepravil Viki Shock)

ŠEST POPRVÉ (básníci starší generace)

MILAN CHAROUST

Ecce homo

Jen sekera s topůrkem ze zlata
napřímí ta shrbená hovada
a po nich?
Třeba i potopa!
Ejhle člověk!

Lov

Na zpustlém dvoře otlučený prádelňák
oheň ho chtivě olizuje
voda páří klokotá a ohlodává
dvě hlavy srnců
Parožím chaty zdobené kafíčkovských lovců
po lesích pobíhají číhají na čekané
valutoví střelci
Naučte zvířata zacházet se zbraněmi
dejte jim šanci

Na zpustlém dvoře otlučený prádelňák
bábovkoví dobrodruzi s pérem na klobouku
z lovu jak z války se vrací
odměnou za statečnost
budiž jim připnuta medaile
za vraždu a zhovadilost

Znavena mojí písničkou

Rozeplas sukýnku bílou
bylas mou milou mou milou
jednu noc
Tulák a holka lehká
nás život přízní nepolechtá
snad metlou metličkou
Znavena mojí písničkou
šťastně teď spíš
Jak šumař táhnu krajem
v housličkách roje včelí
med nesklízím
jen jmelí jmelí jmelí

Milan Charoust (ročník 1941),
básně ze sbírky Hadrová panenka (Vetus Via 2000).

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST POPRVÉ
(básníci starší generace)

STANISLAV DVORSKÝ

Zlověstné znamení

některé spekulativní postupy do nichž se omylem vpletly dlouhé nahé nohy
a jejich čerstvé otisky v kožešině
některé živé ploty do nichž je vepsáno pár podmanivých výstrah
některé zohýbané kovové pruty
některé plavby přemáhající naše zívání...
no a pak

když jsme ho stahovali z kůže dav šílel
když jsme mu cpali střevo mezi zuby ženy omdlévaly vzrušením
když to nesli špalírem nedozrálých bylo slyšet šplouchání splavu
a když bylo po všem v lidu přituhlo
kdekdo se chopil kosy a praporku a řičel nedáme tě nedáme tě
tváří v tvář znamení přibitému na zeď pro chvíle samoty
řičel ještě dlouho na nekonečných pláních pokrytých kopci jílu
ale tomu nemusíte věřit ovocné sady se rozplynuly v nicotě
všechna vrata byla vypáčena (možná až na jedna zapomenutá budiž)
všechny spekulativní postupy se vyhýbají huňatým místům
ale až jednou všechno vyjde najevo
až tribuny přijmou vaše úpění jako schody přijímají pytel brambor
a až se jezdci opravdu vyřítí z ohybu cesty oblaka bílého prachu nad hlavou
ne nemusíte tomu věřit
jenomže
to zlověstné znamení bude vidět už z dálky

Stanislav Dvorský (ročník 1940),
básně ze sbírky Texty 1958–1975 (příloha obtýdeníku TVAR 2001).

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST POPRVÉ
(básníci starší generace)

Do růžova

malé bílé pohřebiště

motýl náhle ve tmě spadl na podlahu
bylas nahá

dávné oblázky kořist prostranství
divné počasí pro okamžité vychrstnutí
jakoby rozbitým oknem
němý žal pomalu to stéká po zápěstí

potom zvolna
v tom vzdáleném dešti
rybí slizkost
sejmuté otisky z kotníků

a co růžová na rtech?

JOSEF HIRŠAL – BOHUMILA GROGEROVÁ

Josef Hiršal (ročník 1920) – Bohumila Grogerová (ročník 1921),
Básně ze sbírky Vrh kostek – česká experimentální poezie (TORST 1993).

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)
ŠEST POPRVÉ
(básníci starší generace)

(ENTROPICKÝ TEXT – s nízkou entropií)

byl muž měl dvůr měl sad i les les dub a buk též smrk či jilm háj byl pln hub stín sem stín tam a klid a mír pán spal a snil a měl svůj sen a ve snu hrad a pod ním most kdo byl ten pán kde stál ten hrad a co ten most kdo po něm šel ten muž co spal co měl ten dvůr a měl ten les les dub a buk též smrk či jilm háj byl pln hub stín sem stín tam a klid a mír i když byl den pán spal a snil a měl zas sen a ve snu hrad a pod ním most kdo byl ten pán kde stál ten hrad a co ten most kdo po něm šel ten muž co spal co měl svůj sen že má ten hrad a pod ním most a že tu šel on sám když spal a měl svůj sen a ve snu hrad a pod ním most kdo byl ten pán muž co měl dvůr a co měl les les dub a buk též smrk či jilm háj byl pln hub stín sem stín tam a klid a mír pán spal a snil a měl svůj sen a ve snu hrad a pod ním most kdo po něm šel ten muž co spal co měl ten sen že šel a snil že šel a snil že šel a snil že šel a snil že šel a snil že šel a snil

(ENTROPICKÝ TEXT – s vysokou entropií)

nejneobyvatelnější prostředí bytu v nejzalidněnějších končinách města v nejprůmyslovějších krajinách státu v nejcivilizovanější části světadílu v nejaklimatizovanějším pásmu zeměkoule na nejeliptičtější dráze planetárního systému v nejheterogenější nakupenině galaktické soustavy lze přirovnat k nejminimálnější částici atomu bombardovaného nejpotencionálnějšími paprsky absorbujícími veškerou neodolávající tříšť při rozpadu jádra elektronu

(MATEMATICKÝ TEXT – selektivní)

ač baba cintala dokonale epilepticky fakt gagu hodnotil chatrnější iguanodont jak koule letěla monastýrem nanebevzetí od prahu rachotem sáhodlouze transcendovala u varhan Xantipa yperitem zamořovala abiturientský bál cesta dovedla elegána fanfaronského garderobiéra hned chlípně incestem jihnoucího kapitulovat lehkomyslnicky můj národ objevil panoptikum radikalismu sebeironie tvůj úder vyrazil Xenofontu ypsilonovou zataraseninu

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

IVO VODSEĎÁLEK

ŠEST POPRVÉ
(básníci starší generace)

•••

Závan hrůzy zavál krajem
jenž je zcela opuštěn
podivné tam trio hrajem
posluchačem pustá zem

•••

Rozbor zítřků ztratil v bouři
z ministerstva ekonom
unaveně nyní kouří
ještě slyší ze vsi zvon

•••

Z květů rostlin nebetyčných
padá rosa na úhor
prsů dvou žen velmi sličných
v dálce zpívá mužský sbor

•••

Usednul jsem dvakrát zpocen
před klec kterou opustil
lev jenž zdánlivě byl zkrocen
a teď prchá ze všech sil

Ivo Vodseďálek (ročník 1931),
básně ze sbírky Bloudění (Pražská imaginace 1992).

JANA KREJCAROVÁ

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST POPRVÉ
(básníci starší generace)

•••

Budeme jezdit na koníčku
jako když jsme byli malí
jako když jsme byli velcí

Létání v aeroplánu
Létání v posteli

Nemrdám ráda v přírodě
nemohu přitom roztáhnout nohy

A pak lezou mi po nich brouci

O tomto mrdání vyjde zvláštní číslo večerníku
v Lidových novinách o něm bude úvodník
nadepsaný Dělejte to jako já

•••

Říkala jsem mu přitom chlapečku
a on se hýbal v rytmu smutečního pochodu
z Chopinovy sonáty

Bylo to veselé

Ale při Mozartově Tureckém marši
to bylo ještě veselejší
protože to bylo zezadu

Kdybys byl co k čemu
udělal bys to také

Mého muže se nemusíš bát
má stejnou školu jako ty

•••

Do řitě dneska ne
bolí mne to

A pak chtěla bych si s tebou napřed povídat
protože si vážím tvého intelektu

Lze o něm předpokládat
že je dostačující
k mrdání směrem do stratosféry

Jana Krejcarová (1928 - 1981),
básně ze sbírky Clarissa a jiné texty (Concordia 1990).

EGON BONDY

•••

Slyšela jsem že Bondy taky chodí celý vysvlečený po krajině
a nosí s sebou pivo
Chtěla bych ho potkat!
Ostatně právě touhle končinou
bloudíval nahatý i svatý Ladislav Klíma
a to pokud víme
zvláště v zimě
Vypila jsem v cholupické hospodě mnoho kofol s rumem
čůrala jsem na pissoiru v kozím chlívku kde to dělával
Klíma i Bondy
ale tu Cholupickou stráň jsem nenašla
buď ji zastavěli chataři
nebo si ji odnesli andělé

•••

Vyšla jsem z lesa a bylo pozdě za soumraku
Ocitla jsem se na právě pokoseném poli
Už jen jeden kluk s holkou stavěli pár kroků ode mne
poslední snopy do panáků
Byla jsem zvyklá že když mne lidé vidí jsou překvapení
a chtěla jsem ovšem pokračovat v cestě
Kluk mi ji zastoupil a moc se neptal
Válel se po mně že když jsem vstala
byla jsem do krve rozdrápaná od strniště

Holka stála celou tu dobu nad námi s rukama v bok
a mlčela

•••

Ta krásná vůně mého těla –
jak by se rozplynouti chtělo

Pohladila mne kopřiva!

Sbírám námel a sypu ho dětem do piva

EGON BONDY (ročník 1930),
básně ze sbírky Deník dívky, která hledá Egona Bondyho (Pražská imaginace 1991, PT 2001)

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST POPRVÉ
(básníci starší generace)

PŘÍLOHA „DEN POEZIE“ (Připravil a přepravil Viki Shock)

ŠEST PODRUHÉ (básníci mladší generace)

DANIEL SEKÁČ

...

Odhazujeme svůj nepotřebný obal
do naší společné plastikové popelnice
na které je napsáno SSI SCHAFER
Tak přece jen máme něco společného!
Spojují nás popelnice
do kterých házíme to
co společně nepotřebujeme
Tak proč se dokážeme nenávidět?
Vždyť jsme si ani nevyhlásili válku!
Vadíme si
ale ty popelnice
jsou stále společné

Blázen

Zařval
a všem oznámil co se mu nelíbí
A oni si dovolili klepat si před ním na čelo
Začali mu vysvětlovat že je to jinak

On se prostě nenechal obalamutit
a dál křičel:
Tak je to špatně!
Ženete se do záhuby!

Pak zůstal stát mezi lidmi na rušné ulici
Začal plačtivě chroptit a nemohl mluvit
Vzal křídu a psal po domech
kde bydlí roboti
s rukou klepající si na čelo
s větou:
Nech se léčit
Budeš jako my a budem si rozumět
Pak nám řekneš co vlastně chceš
Pochop se

Nechal se léčit
a už neměl komu co říct

Zastavte čas!

Zastavte čas
ten co nás trápí
už jen co se narodíme!
Zastavte souhru dvou těl
propletených v rozkoši a teple!

Bože rozkopni tu ubohou planetu
složenou z pohybu
plného vlhkosti tvé touhy ženo!

Zastavte řeči o milování lásce a radosti!
Jste ubohé masky plné krásných keců

Daniel Sekáč (ročník 1974),
básně z rukopisných cyklů Sebrané básně
a Básně bez poezie spíš takové než makové.

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE"
(Připravil a přepravil
Viki Shock)
ŠEST PODRUHÉ
(básníci mladší generace)

FILIP PŘÍHODA

PŘÍLOHA „DEN POEZIE“ (Připravil a přepravil Viki Shock)

ŠEST PODRUHÉ (básníci mladší generace)

•••

Bolest oněmělých rtů
Léčí svěží dotek saxofonu
Ulici dávno pustou naplňuje
Elegií pozdních tónů
Stařec neznající noty

Žebráckou misku však poctí jen
Exodus slz
Bolest není to za co se platí
Rudý nach dávno opustil jeho rty
Ánfas zvrásněné tváře plné chmur
Kryje příliš neuměle saxofonu stín
Obraz němého žebráka
Vábí toliko jen hrstku nočních múr
Ani je však po rozednění již neláká

Saxofon ale mnohem více skrývá
Alegorie jeho hlasu odevzdává
Xenion noci
Odměnou je mu lhostejnost pozdních chodců
Fádní se jim v jejich spěchu tóny zdají
On přesto hraje dál
Nokturna pro svoje blues
Upletené z hlasů devíti múz

Když déšť jde s úsvitem

Když úsvit město navštíví,
navštíví i celou zem,
když také déšť jde s úsvitem,
a jde ulicemi,
městy, celou zemí,
pak již úsvit není úsvitem,
i déšť je – zdá se – pomíjivý,
tak jako svěží zem,
jenž je dešti dnem,
na němž teskno je mi
(ale i stesk je – zdá se – pomíjivý).

•••

Hrůza, děs, láska a přátelství
rudou stuhou obepínají hranici míru,
dokud dech polnice zve k boji,
i ona však jednou umlkne...
noci pak zvolna zhojí poraněnou víru,
ony bezesné noci zatím mají smutné oči,
v nich není porážek ani vítězství,
étos zbylých velí k pláči...

přicházejí nové a nové zástupy vojsk,
lásku třímají v pravici hrdě pozvednuté,
árijským pozdravem tak dodávají moci lesk,
čtyři světové strany vytyčují jejich trasu
obehnanou ostnatým drátem. Zástupy semitů
uvnitř kruhu nacházejí spásu na trnovém plotu.

prosby jsou jedinou zbraní tisíců hlasů
opuštěných dívek – brnění děsu však neprorazí,
upevňují jen zoufalství v nedobytnou tvrz,
zdi jejích hradeb statečně brání
elita vojáků sestavená z jejich slz.

vojáků, jejichž jména ani déšť nepřečte...

do vonící trávy dopadají
elegie dešťových kapek (mír dávno vládne kraji)
šeptem téměř neslyšně říkají:
tady všude jsou hroby hrdinů, jen si poplačte,
i oni plakali, i když potají.

Filip Příhoda (ročník 1974),
básně ze sbírky Soudci Advent noci (příloha obtýdeníku TVAR 2000)
a z rukopisného cyklu Lyrika ticha.

VLADIMÍR POSPÍŠIL

V kupé

V kupé čtyři lidé
dva páry různých názorů
někdy to až zamrazí
čtyři normální nazí lidé
a jejich mrzuté sněhulácké blues

to ventilátor hučí
mraky se lhostejně rýsují
zvláštní žebrácká obora
světa druhů a druhých družek

od jména člověk...

Nota motá

Nota motá otop nať
brambor tam borem
hubí slívu

Starý pán bůh sedí v hospě
opřenej o krumpáč
věští a čaruje
ze sráče má barvu
zelený mech kvete
na uhelnym křovisku
valí se osud vermut
voní šťávou
slovo a hovno
člověk čaruje
a maluje květ...

•••

Skládám básně
jak Franta Houska své housky
na retu se lepí marska
zná mé světy

jó velký štěstí, že zas tak tolik nepiji
pustím si šíp
vypiji dvě cihly
Marijánka ze mne zešílí
taky žití stránka
a budík tiká v mojí košili

za okny skládá se né všední zrovna hluk
připlouvá deprese má
ponorka jasná
No pane bože, hrom tě tuk

Vladimír Pospíšil (ročník 1976),
básně ze sbírky Tříště slov aneb Dementní poznámky
(příloha obtýdeníku TVAR 2000).

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)
ŠEST PODRUHÉ
(básníci mladší generace)

KRISTIÁN MURNÝ

•••

Rok
to je dlouhá doba
za vzpomínkami se práší
kdesi a kdysi
KDE JSI?

Rok
to je pouhá doba....

Okno do zahrady
vylévá přidušené světlo
nocí

o něco déle

poupata rtů
rosí jiný
dech

přísahy už vypřísahaly
sliby – kdo by si vzpomenul
slova jsou jen slova....

koleje naší budoucnosti
v nekonečnu už se
neprotnou....

•••

Děravým prostěradlem
pozoruji
jak vysvlékáš
čumáky
psy svých bradavek
černožlutě proužkované
vosy pohledu
slunečnice
když otočíš se zády
shrnuješ punčochy

to už je podzim

hrušky
všechny ty pecky
melouny

bude se sklízet....

•••

Touha
je jak
olomoucký tvarůžek
zraje ve sklenici
od okurek....

Pozor
vysoké napětí!
Nedotýkejte se
na zem spadlých
zoufalců....

Někdy přezraje
a když
tak prostě
shnije....

Kristián Murný (ročník 1974), básně ze sbírky Fosforový pomeranč (příloha obtýdeníku TVAR 2001).

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)
ŠEST PODRUHÉ
(básníci mladší generace)

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST PODRUHÉ
(básníci mladší generace)

FRANC FRANCES

Balada o vozíčkáři

I.

Bylo pod mrakem
a mně se chtělo ven
ale nikdo mě nechtěl
chytnout za vozejk

II.

Kapky větru
z deště padaly
ale když jsem zkusil vstát
tak sem ležel na zemi

III.

Za dva měsíce přišel někdo z úřadu
na kontrolu mýho případu
ten zavolal hasiče
a ti uklidili hovna
procvakli mi občanku
a koupili mi chleba

•••

Kde si se posrala růžová kočičko,
s černými drápky nanebevzetí
Kde ses posrala černá kočko?!
To je tvůj jazyk
Mezi jehlami nedle darem
s plící krepový růže
z náměstí,
kde stařena masturbuje do věčnosti!
Kde ses posral kocoure!
Ve svý pravověrný halucinaci
před branou oltáře
Kde jsi se posrala růžová kočičko?
Ty děvko ve vlasech domů
U2 hrají pozdě
usnu mě před strachem
příliš brzy.

Bajka

Krysa s klokaní kapsou
skřípe zubama
jako když klíšťata praskaj
Když to slyším,
tak v naději,
že stádo hrochů v Chartúmu
rozšlapalo četnickou stanici,
zapínám na prvním kanálu televizi.
Ale jako vždycky
úplně zbytečně
je tam v tý špíně
jak v skouřeným akváriu
jeseter z lososa.

Franc Frances (ročník 1973),
básně ze sbírky Básník Ticho (Maňana 2000).

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST PODRUHÉ
(básníci mladší generace)

Michal Martináč

Stručná

Já jsem tak úžasný!

Šest hnusných veršů

Pokud k ní nesmíte
Pokud byste žrali písek abyste směli
A nesmíte
Básně jsou k ničemu

Víte to jen po dvou neprospaných nocích
Zítra budete už zase Silní a Vyrovnaní

Michal Martináč (1977) básně z rukopisné sbírky Třináctá

Z moudrých myšlenek Michala Martináče II

Život je dobrý jen k tomu,
abychom díky němu lépe pochopili
některé knihy.

PŘÍLOHA „DEN POEZIE“ (Připravil a přepravil Viki Shock)

ŠEST POTŘETÍ (básníci Dobré adresy)

KATEŘINA RUDČENKOVÁ

Dej, ať se mohu skrýt

Řeka vyschla
ptáci usedli v korytech

Chci odtud
V houfech se sesednout
zmizet do času kde toho tolik
nebude nutné zamlčet

Dej mi pochopit
A tam kde se svítí
Kde ještě svítí se
rozvinout
plátna obrazy

Jen proboha
ať zde nemusím zůstat

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST POTŘETÍ
(básníci Dobré adresy)

Klavíry

Zítra se probudit
mezi hlísty
a motolicemi
Zítra být sežrán
přežvýkavcem

Ach tráva mě kolébá
plazi syčí
a na mé cestě samí
bezhrbí klokani
beznohé přadleny

Klavíry
s prsty seskřiplými
do víka v zámku
napjatě teskně
hlasem ztroskotance

•••

Ano, já bydlím v klavíru,
ale není nutné,
abyste mě navštěvoval.

Kateřina Rudčenková (ročník 1976), básně ze sbírky Není nutné, abyste mě navštěvoval (Klokočí a Knihovna Jana Drdy 2001).

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST POTŘETÍ
(básníci Dobré adresy)

RADIM KOPÁČ

Škaredý chlap

V podloubí pršelo
Dveře si lehly pod kopcem
a luskly prsty
Přiklopýtal škaredý chlap
V jedné kapse hřál žluklou brilantinu
z druhé svítily chomáče obočí
Mezi to padl cirkus
a třináctiocasá kočka

Kouty a otvory
V noci vyschla jezera
námořník spolkl petrklíč
čepice kýchla
Nejsou zoufalá místa
je jen touha vsunout se pod krabici
s lojovými svíčkami
a mezi otevřenými těly
vyštrachat alespoň jeden z mazaných příběhů

Báječné rostliny
Ivu Vodseďálkovi
Báječně rostliny unikly ze zahrad
a nyní nás ohrožují svojí sladkostí
nebo neohrožují
Je potřeba vnímat nádhernou budoucnost
triedrem
slaměnými brýlemi
nebo číhat za dveřmi uzavřených oddělení
a s úsměvem přemýšlet o neodvratné úspěšnosti
která je ovšem jen zdánlivě prospěšná
Je potřeba zázračným řízením strhnout volant líbeznosti
a pokračovat v zajímavé životní pouti
která nesmí
a nechce být uzavřena

Radim Kopáč (ročník 1976),
básně z rukopisného cyklu Urrealismus a jiné grotexty.

VIKI SHOCK

PŘÍLOHA „DEN POEZIE“ (Připravil a přepravil Viki Shock)

ŠEST POTŘETÍ (básníci Dobré adresy)

Všechno má svou hodnotu

Tenkrát jsem bydlel v hodinkách
Jednou zazvonil pošťák a přinesl mi balík
Zvědavě jsem ho rozbalil a...
...uvnitř byl soucit
Sakra!
Kdo si mi to dovolil poslat!
Zabalil jsem soucit a odnesl ho k hokynáři
Chvíli jsem smlouvali ale já se nedal
A tak jsem za chvíli vyšel z krámu
s krabicí trvanlivého smutku
Věřte nebo ne bylo mi blaze

Mám rád plechové krůty

Miluješ se se všemi v prádelně
a já zatím vdechuji plechovou krůtu
Falešná láska stejně nezvlhne
aspoň si to tak myslím
Noc sálá když mulatky cítí jaro
Němého však nepřelžeš

Návštěva restaurace

Lampy se proměnily v řídké placky
Vcházím dovnitř a pozoruji žáby
Podnapilým knihovnám nenaléváme!
Taktně jsem byl upozorněn na tuto skutečnost
Senilní půllitry se válí v prostěradlech
a vysmívají se shrbené posteli
zaslechl jsem prázdno
Otočil jsem se a skutečně!
V předsíni dýchal idiot

Viki Shock (ročník 1975)
básně ze sbírky Dvakrát opakované ňadro (Clinamen 1999).

KLÁRA MOTEJLSKÁ

Prolog

Utéct
Utéct utíkat za šípem za střelou
utéct a utíkat bez vlády upadnout
upadnout do trávy opít se rosou
Usnout
usnout a vstát a uvidět den
vzbudit se kleknout a pročísnout obočí
rozbité koleno zavázat kapesníkem

Utíkat
Utíkat utéct za světem za sebou
nikdy už nemluvit, nelézt a nesmát se
usmívat utíkat hladovět psát

Utéct
Utéct a utíkat do ohně do větru
do hor a za nebem, za zelenou nocí
do stromů do dubů do větví výš
Utíkat do skály do sena do listí
do listí na kameni utéct a zabalit se
usnout sama spát smát ne usmívat se
Spát Usnout Utíkat, Utíkat za nocí

Znovu o celkem bezvýznamné vášni

Když bez pozvánky přijde, když sežehne komorníky
Když vpadne a pousmáním roztrhne klíče
Když vpije se, vsákne a zažere pevně
Když omlátí o zeď to výsměšné čelo
Když nevinně šeptajíc sjede nožem po páteři
Když tiše staví šibenici a potápí světla
Když tančí na zásuvce a když hází do ní pozvánky
– tak je to on a musíte ho stít
a svrhnout z věže televizní a vstřelit puškou do země
a škrtnout někam za mříže a zatopit kobku
a smát se na něj za cihlami a přidat tu poslední
a vyspárovat, omítnout a zahladit stopy
na zeď pak pověsit obraz a chodit kolem
a juchuchů a juchuchů a juchuchuchů juch

– – –

Mám chuť napsat báseň
do každého ze čtyř rohů tohoto papíru
Mám chuť ty rohy utrhnout
a psát jiné básně do jejich rohů
Mám chuť napsat básně
do černých rohů všech rohatých, do rohů jejich třírohých klobouků
rohů roháčů a nosorožců
a rohlíků
Mám chuť psát báseň z rohu do rohu
a z něj pak zase do jiného rohu
Mám chuť napsat spoustu básní
potom je vyhnat ze všech rohů
a uspat je navždy rohypnolem

Není nic krásnějšího než být travičkou poezie

Klára Motejlská (1980)
básně ze Druhého almanachu Pěti Švarných

PŘÍLOHA „DEN POEZIE“ (Připravil a přepravil Viki Shock)
ŠEST POTŘETÍ (básníci Dobré adresy)

PAVEL VOŇKA

Žena

Nedotknutelná a na všechno sama
Jsi žena
A nejspíš netušíš
O změnách ve svých přerodech
Z podoby démantu do formy duše
A naopak
Nevěříš slovům o bytí
Růže ubité trpkým mrazem
Na všechno sama chceš být
A nepochopit
Základní rovnici základní školy
Jsi žena se svým vším
Co patří k hvězdám
Stálicím

Jména

Stříbřitou zimní nocí zvoní její hrana
A na jejích zápěstích krvavá rána
Zeje a nabízí dvě jantarová jména
Máj a žena
Narození je nedaleko najaté smrti
Živelná jiskrnost oka ji nevrátí
Až na jihu svůj krok obrátí
Já naproti
Sivě zelená vůně a nálada
Zajatá nocí večerem do rána
Jasná a zářivá hněvivě zaklíná
Hlasitá jména

Září

Zraněná
V zahradách, polích
Uléháš k úmrtí
Z mrtvých se nevstává

V písečných dunách
Sáh_ na tebe chlad
Hladová řeka
V peřejích se zmítá
Zmírá a žízní

V zavřených dveřích
Šeří se a září

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST POTŘETÍ
(básníci Dobré adresy)

Pavel Voňka (1980)
básně ze sbírky Temné vzplanutí (2000)
a z rukopisných poznámek

PŘÍLOHA
„DEN POEZIE“
(Připravil a přepravil
Viki Shock)

ŠEST POTŘETÍ
(básníci Dobré adresy)

MIREK CINGL

Holky mojich kamarádů

Moji kamarádi
si nabalili čisťounké blondýnky,
co chodí v šatech s kytičkama,
mašlema ve vlasech
a doma pomáhají s nedělním obědem.

Holky mojich kamarádů
budou učitelky a prodavačky a zdravotní sestry,
a na mě se lepí vyhublé intelektuálské čúzy
s hlavou plnou Ginsberga a trávou v hubě.

Holky mojich kamarádů
jsou vymydlené a vzorné a těší se,
jak si budou po práci chodit pro děti do školky.

Holky mojich kamarádů.

Jednou je všechny
vojedu.

Žiletky

Přiložil jsem žiletku ostrou hranou
a dlouze a důkladně si lízl.
Teď mám jazyk ve dví.
Jsem drak a čaroděj.

Chodíme kolem sebe,
my dva a my všichni.
Chodíme kolem sebe,
jsme draci a čarodějky
a nepoznáme to, dokud se (dlouze a důkladně)
nepolíbíme.

– – –

Když souložím, vůbec mi nevadí,
že 70 % světového trhu s hudebními nahrávkami
ovládá pět velkých společností.

mirek Cingl (1979)
básně z rukopisu

DOBRÁ ADRESA

V příštím čísle (vychází 30. listopadu 2001) si přečtete:

Fenomén Déjà vu

Nová próza
Ondřeje Macury

Příloha Horky
Václava Bolemíra Nebeského

Déjà vu?

Na shledanou příště!